

Türkiye’de 1930-1950 Yılları Arasında Kadının Toplum ve Konut İçindeki Yeri: Ev-İş Dergisi

Emine Saka AKIN¹, Aygün KALINBAYRAK ERCAN²

Öz

Cumhuriyet ile beraber Türkiye’de değişimler gerçekleşirken kadınlara verilen haklar, yeni bir toplum ve aile yapısının ortaya çıkmasına neden olmuş ve beraberinde mekânları da değiştirmeye başlamıştır. Bu çalışmanın amacı, geleneksel bir yaşamdan modern bir yaşama geçerken basılı yayınlarda kadına, toplum ve aile yapısındaki yeri ile ilgili yüklenen misyonların konut mekân organizasyonlarına yansımalarının, kadın-mekân-mahremiyet bağlamında konutla ilişkilendirilerek “mutfak mekânı” üzerinden irdelenmesidir. Bu bağlamda çalışmanın materyallerini Ev-İş (1937-1952) Dergisi ve dergide yer alan konut planlarının dönemi ile karşılaştırılması amacıyla 1930-1950 yılları arasında inşa edilen konut planları oluşturmaktadır. Bu kapsamda, öncelikle kadın/kamusal alan/konut ilişkisi ile dönemin sosyal ve mimari yapısı ortaya konulmuştur. Ev-İş dergisinde yayınlanan konut planları ve 1930-1950 yılları arasında inşa edilmiş konut planlarının mekân organizasyonları mutfak mekânı üzerinden analiz edilmiş ve karşılaştırılmıştır. Her iki konut grubunda kadın mahremiyetinin algılanıp algılanmama durumu, mutfak mekanının konut mekân organizasyonundaki bütünleşmişlik/ayrışmışlık derecesi ve erişim şemasındaki derinliği üzerinden değerlendirilmiştir. Mutfağın konut mekân organizasyonu içerisindeki derecesi Mekân Dizimi (Space Syntax) yöntemi ile belirlenmiştir. Her iki grupta yer alan konut planlarının analizleri kadının mahremiyetini gözetin/gözetmeyen olmak üzere iki farklı mekân anlayışı olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak bu çalışma ile karşılaşılan iki farklı mekân organizasyonu, bir yandan eğitilmiş, çalışan bir kadın imajı ile kadının kamusal alanda görünür, diğer taraftan iyi bir eş ve anne olması beklentileri ile ilgili dönemin geleneksel değerlerden kopamayışının ikilemini yansıtmaktadır. Bu ikilem hem basın yoluyla hem de inşa edilen konut planlarında ve Ev-İş Dergisi’nin içeriğinde kadının yerinin hala evi olduğunu işaret etmesi bakımından dönemin toplumsal yapısını ortaya koymaktadır. Kısaca toplumsal yapıda kadının rolü değişmiş olmasına rağmen konut mekân organizasyonlarında cinsiyetçi yaklaşımın izlerinin hala sürdüğü görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Konut Mekân Organizasyonu, Mekân Dizimi, Mahremiyet, Mutfak, Kadın

Woman in Society and House in Turkey between 1930-1950: Ev-İş Magazine

Abstract

New legal rights given to women during the Turkish Republican reforms led to the emergence of a new society and family structure, which eventually resulted in the transformation of spaces. The aim of this study is to examine the reflection of the missions, which are imposed by printed publications on women about their place in the society and

¹ Yozgat Bozok Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.

² Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

*İlgili Yazar/Corresponding author: eminesaka.akin@bozok.edu.tr

Gönderim Tarihi / Received Date: 04.03.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date: 10.08.2022

family structure, on the house space organizations during the transition from traditional to modern life, through examining the "kitchen" by associating it with the house in the context of woman-space-privacy. In this context, the materials of the study consist of the house plans in Ev-İş Magazine (1937-1952), and, for a comparative analysis, the contemporary plans of houses built between 1930-1950. First of all, the relationship between women/public space/housing and the social and architectural structure of the period were discussed. The spatial organizations of the house plans published in the Ev-İş Magazine and the plans of the houses built between 1930-1950 were analyzed and compared with respect to their kitchens. In both housing groups, the perception of woman's privacy was evaluated through the degree of integration/segregation of the kitchen in the space organization of the house and its depth in the access scheme. The degree of the kitchen in the residential space organization was analyzed by Space Syntax. The results reveal that both house groups indicate two different understandings of space in terms of existence and absence of women's privacy. As a result, the two different space organizations encountered in this study reflect the dichotomy of not being able to break from the traditional values of the period related to the perception of woman in public sphere with the image of educated and working woman and the expectation of her role as a good wife and mother. This dilemma reveals the social structure of the period in terms of pointing out that the place of women is still at home in the publications, in the plans of the built houses and in the content of Ev-İş Magazine. In short, although the role of women in the society has changed, the traces of the gender-based approach in housing space organizations persist.

Keywords: House Space Organization, Space Syntax, Privacy, Kitchen, Woman

1. Giriş

Mimarlık, insanlığın ilk günlerinden itibaren bulunduğu kültür, teknoloji ve fiziksel çevre şartları gibi etmenlerden etkilenecek günümüze kadar gelmiştir. Bu nedenle mimarlık, toplumların yaşam tarzları, kültürleri, teknolojileri, ekonomik durumları ve hatta siyasi görüşleri gibi pek çok unsuru yansıtır. Ancak durağan olmayan dünyada sürekli değişen bu unsurlar, toplumların yaşam tarzlarını değiştirir. Dünyada özgürlük, milliyetçilik kavramları ile başlayan ve sonrasında Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan hukuksal düzenlemeler, yeni iş sektörleri ve yeni çalışma şekilleri toplumların yaşam tarzlarında büyük değişikliklere neden olmuştur. Batı’da bu değişimler yaşanırken Osmanlı Dönemi’nde modernleşme adımlarının temelini oluşturan Tanzimat Fermanı (1839) ile yapılan ıslahat çalışmaları birçok konuda değişimler meydana getirmiştir (Koçak & Sancaktutan, 2021, s. 1938). Ancak bu değişimler Osmanlı Devleti’nde devletin ekonomik, askeri, sosyal pek çok alanda çöküş içinde bulunması nedeniyle istenilen düzeye ulaştırılamamıştır. Bu nedenle Batı’nın gerisinde kalan Osmanlı Devleti’nde yaşam tarzındaki istenilen değişimler Türkiye Cumhuriyeti ile hız kazanmıştır. Çok hızlı ve çok kısa bir zaman içinde Türkiye’nin Batı’yı yakalayarak çağdaşlaşması için ülkenin her kademesinde yapılan düzenlemeler yaşam tarzında devrim niteliğinde değişimleri ortaya çıkarmıştır. Kısaca çağdaş Türkiye için yeni bir hukuksal düzen, yeni bir dünya görüşü elbette yeni bir toplum ve yeni bir yaşam tarzını da beraberinde getirmiştir. Böylece eski yaşam tarzı değişirken yeni yaşam tarzına olanak verecek yeni mekânlara-mekân organizasyonlarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu noktada W. Churchill’in “Biz binalarımızı şekillendiririz; sonra da onlar bizi şekillendirir” sözünden yola çıkarak mimarinin insanların yaşam tarzı üzerindeki etkisi kısaca özetlenmektedir. Çünkü mekân oluşturma sanatı olan mimarlık fiziksel bir çevre oluşturmaktan daha öte bir eylemdir. Bu nedenle yaşam tarzında bir değişiklik yapılacaksa öncelikle yaşanan mekânlardan başlamak gerekir. Bu mekânlara duyulan ihtiyacı karşılamak üzere yeni eğitim sistemi için Cumhuriyet Okulları, yeni sağlık sistemi için Numune Hastaneleri, yeni kamu yapıları, yeni

sosyal yapılar ve en önemlisi yeni yaşam tarzına uygun konutlar oluşturulmaya başlanmıştır.

Yeni yaşam tarzı özellikle medeni kanunda kadının toplum ve aile içindeki yerinin özel alandan kamusal alana taşınmasıyla aile yapısında büyük değişimleri ortaya çıkararak konut mekân organizasyonunu değiştirmiştir. Yürekli & Yürekli (2007, s. 88), yaşam tarzının değişiminin yansımalarının en keskin şekilde konut yapılarında görüldüğünü ifade etmektedir. Çünkü konut toplumun temeli olan ailenin yaşadığı ve toplumsal etkileşimin başladığı ilk mekândır. Konutun evrimi incelendiğinde barınma mekânı olarak başlayan gelişimi, toplumsal ve siyasi örgütlenmenin oluşmasından sonra daha kapsamlı hale gelerek insanın fiziksel ve psikolojik pek çok ihtiyacını karşılayan mekânların eklenmesi ile gelişimini sürdürmektedir. Bu ihtiyaçların karşılandığı konutta işlevler arasındaki mekânsal organizasyon da bulunduğu kültür içinde yaşam tarzlarına göre genellikle özel alanla ilişkilendirilen kadınla bütünleştirilmiştir (Öymen Gür & Yalçinkaya, 2013, s. 110).

Kadının toplumsal rolü bağlamında konut mekân organizasyonunda yerinin incelendiği bu çalışmada, kadın dergilerinin modern bir yaşama geçerken önemini Muhit Dergisi'nin (1928) mimari bölüm sorumlusu Samih Saim "ev bir aile mecmuasının meşgul olabileceği önemli konulardan biridir. Aynı zamanda ev bütün asrın meselesidir, ..." (Saim, 1929, s. 498-501; aktaran Bozdoğan, 2012, s. 221), şeklindeki ifadesi ile göstermektedir. 1930-1950 yılları arasında basılan kadınlara yönelik *Elîşi* (1930), *Cumhuriyet Kadını* (1934), *Sesimiz* (1940), *Kadın Dünyası* (1940), *Ev-Kadını* (1943), *Yeni Moda* (1948) (Malkoç Kılıç & Vefikuluçay Yılmaz, 2019, s. 2139), gibi dergilerin içeriklerinde "Batılı Kadın" tanımlamasıyla örtüşen erkeklerle eşitlik mücadelesi, kendi ayakları üzerinde duran özgür kadın, aile hayatı ve *Cumhuriyet Kadını* gibi konulara yer verilmiştir. Bu dergilerin mimari ya da mobilya bölümleri ile yayınlanması (Kaya & Eti Proto, 2016, s. 69), modern aile yapısının oluşturulmasında kadına önemli misyonlar yüklendiğini göstermektedir. Bu çalışmanın amacı da geleneksel bir yaşamdan modern bir yaşama geçerken basılı yayınlarda kadına verilen bu misyonların konut mekân organizasyonlarına nasıl yansıdığına kadın-mekân-mahremiyet bağlamında rolü, yeri ve konutla ilişkilendirilmesinin "mutfak mekânı" üzerinden irdelenmesidir. Bu çalışmaya yönelik kadının kamusal-özel alan içindeki yeri, *Cumhuriyet*'le beraber 1950'li yıllara kadarki döneme yansıyan toplum-aile yapısı, geleneksel konut ve dönemin mimari yapısı ortaya konulmuştur. *Ev-İş Dergisi*'nde yer alan planların dönemi ile aynı anlayışta olup olmadığının kontrol edilmesi için "milli ve çağdaş" bir anlayışın sürdüğü 1930-1950 yılları arasında inşa edilen konut örneklerinin mutfak üzerinden mekân organizasyonları Mekân Dizim (Space Syntax) yöntemi erişim grafikleri yardımı ile analiz edilerek değerlendirilmiştir.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1 Kadın ve Kamusal-Özel Alan İlişkisi

Kamusal-özel alan ayrımı resmi olan ya da olmayan, ev alanı ya da ev dışı gibi ikili karşıtıklara tekabül etmektedir. Yani devletin alanı kamusal; ev, aile ve mahrem hayat ise özel alandır (Bora, 2004, s. 525; Güdücü, 2015, s. 60). Ancak kamusal alan ile ilgili tartışmalarda kamusal alan ile özel alanın birbiri içine girdiği durumlar da söz konusu olabilmekle beraber "kamusal alan" kavramı toplumsal yaşamın bir parçasıdır. Kamusal alan tüm vatandaşlara açık, toplumsal etkinlik alanıdır (Habermas, 1995, s. 62). Özel alan ise kişinin kendisini, ailesini ve istediği zaman akrabalarını ve arkadaşlarını da içine dâhil edebileceği mahrem alanları olan konutlardır. İnsanların her türlü fiziksel ve psikolojik ihtiyacını karşılayabilen konutlar kamusal alandan bu yönüyle keskin bir biçimde ayrılır. Kamusal-özel alan ayrımında tarih boyunca kadınlar hep özel alan ile erkekler ise kamusal

alan ile ilişkilendirilmiştir (Erdaş & Özmen, 2019, s. 13). Toplumlarda kamu/özel, eril/dişil, kültür/doğa gibi temel sosyolojik ikiliklere cinsiyet bazında bakıldığında kamu-eril-kültür erkek ile özel-dişil-doğa ise kadınla ilişkilendirilmektedir (Günindi Ersöz, 2015, s. 82). Kadın avcı-toplayıcı kültürden günümüze kadar hep özel alanda konumlandırılmıştır. Kadının özel alanda olması ile ilgili “yuvayı diş kuş yapar” gibi pek çok atasözü de mevcuttur. Yuva olarak nitelendirilen evin mekân kurgusunda da aile yapısı içindeki kadının yeri önem taşımaktadır. Aile içinde kadın, konut mekânının organizasyonu ve sürdürülebilirliğinden, ailenin barış, huzur ve mutluluğundan, ocağın tütmesinden sorumlu olan, evin sembolik sürekliliğini sağlayan kişidir (Kan Ülkü, 2018, s. 65).

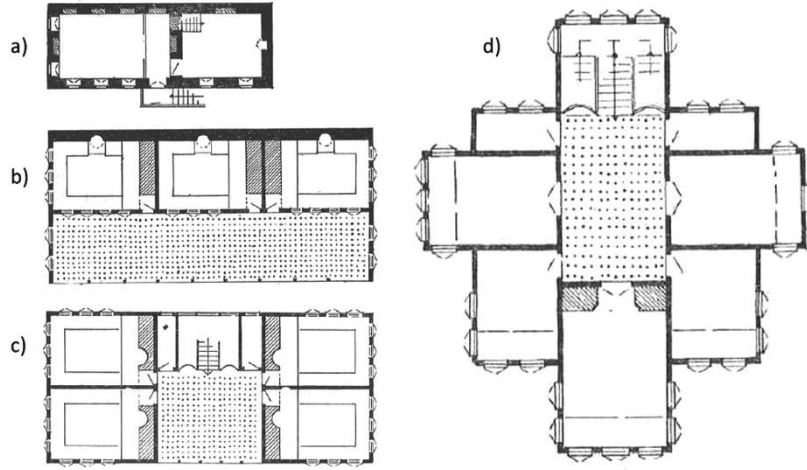
Toplumsal bir yapı olan aile kurumu zaman ve mekâna göre değişim gösterir ve bu nedenle kesin bir tanımının yapılması da mümkün değildir (Öztan, 2004, s. 375; Özkiraz & İşçi Baş, 2016, s. 87). Osmanlı Dönemi’nde ailenin güvenliğini ve üretimini sağlamak için üç kuşağın bir arada bulunduğu ataerkil aile hayatı yapısı mevcuttu (Ortaylı, 2006, s. 3-4, Şentürk Dizman, 2019, s. 835). Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılmasından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde “kadının özgür olduğu” toplum yapısına uygun bir aile yapısı oluşturulmak istenmiştir. Medeni kanunla erkeklerle eşit olan kadın, tek eşlilik, mirastan eşit yararlanmak, eğitim hakkı gibi pek çok hakka kavuşmuş, ardından 1930-1934 yılları arasında verilen seçme ve seçilme hakları ile de kamusal alanda yerini bulmaya başlamıştır. Kızıl (1978, s. 149), 1926 yılında Türk Medeni Kanunu’nun kabul edilmesiyle Türkiye’de ataerkil, dinsel ve geleneklere bağlı aile yapısının yasal güdülenme yoluyla resmi olarak sona erdiğini ve böylece toplumsal yapının değişme sürecinde yeni bir aile yapısının oluştuğunu ifade eder. Bu bağlamda aile yapısındaki değişim büyük aileden çekirdek aileye geçiş dönemi olarak nitelenebilir. Kadın artık kamusal alandadır ve sadece ev kadını ya da anne değildir. Bu yeni aile yapısı 1930’lu yıllardan itibaren öncelikle eğitilmiş seçkinlerden başlamak üzere oluşmuştur. Yeni ailede çağdaş kadın çocuklarının danıştığı, okuma-yazma bilen ve kitap okuyan, çağdaş erkek ise ev yaşamını eşi ve çocukları ile paylaşan, sadece erkeklerin katıldığı topluluklardan uzak duran bir figürdür. Bu aile yapısı, aşağıda detaylı olarak bahsedilecek olan Geleneksel Konut (Osmanlı) barınma anlayışından tamamen uzak, kadınlar ile erkeklerin ayrışmadığı, kadını daha çok kamusal alana sevk eden yeni bir barınma anlayışını da ortaya çıkarmıştır (Tanyeli, 1988, s. 139; Kaya & Eti Proto, 2016, s. 62). Bu anlayış Cumhuriyetle birlikte doğmuş olsa da bazı Cumhuriyetçi aydınlar kadının yuvayı kurmaktan sorumlu olduğunu, yerinin ev ya da yuva olduğunu ve aynı zamanda da aydın bir eş olması gerektiğini düşünürken (Bozdoğan, 2003) kendileri ile ikilem içindeydiler. Bu ikilemin özel alanın kadınla, kamusal alanın erkekle ilişkilendirildiği toplumsal cinsiyet ayrımına dayandığı söylenebilir.

Nitekim, kadını kamusal alanla ilişkilendiren anlayış 1940’lı yılların başından itibaren değişmeye ve kadınlara yönelik magazin içerikli dergilerde kadın yeniden evin içinde ele alınmaya başlanmıştır (Karabulut, 2011, s. 89). Ev-İş (1937), Kadınlar Âlemi (1940), Ev-Kadını (1943) gibi dergiler çoğunlukla kadını kamusal alandan uzaklaştırmaya ve yerinin ev olduğunu, asıl görevinin evini idare ederek kocasına ve çocuklarına bakmak olduğunu anlatmaktaydı. Kadınların kamusal alandan uzaklaştığı 1935 yılında 18, 1943 yılında 16, 1946 yılında 9 ve 1950 yılında 3’e düşen kadın milletvekili sayısı da açıkça göstermektedir (Karabulut, 2011, s. 89).

2.2 Geleneksel Konut ve Kadın

Geleneksel konut, yeni evlilerin erkeğin baba evinde yaşamaya devam ettiği patri-local (baba yerli) geleneğine göre her çifte bir odanın verildiği ve böylece büyük ailelerin yaşadığı (Duben, 1990, s. 422-424), geleneksel teknikler ve yöresel malzemeler ile yapılan mimarlarının bilinmediği yapılardır. Anadolu’da geleneksel konutlar yöresel özelliklere göre değişiklik gösterse de ortak özellik olarak içe dönük bir düzen yansıtırlar (Erpi, 1991, s. 74).

Genellikle iki katlı bazen de ara katı olan ve mahremiyetin önemli olduğu geleneksel konutlarda dışa kapalı bir mekân organizasyonu vardır. Zemin katlarda mümkün olduğunca az pencere ve duvarlar ile çevrilmiş içe dönük bahçesi ile geleneksel konut sokaktan yalıtılmıştır. Geleneksel konutların üst katları mutfak, işlik, depo, samanlık ya da ahır gibi servis alanlarının olduğu zemin kattan oldukça yalıtılmıştır. Bu nedenle de mutfak, işlik, depo, samanlık ya da ahır gibi mekânlar geleneksel konut plan tipolojisinde okunmaz. Sofa ve oda ana kurgusu içinde olan plan şemalarında sofa hem geçiş alanı hem de ailenin toplanma alanıdır (Küçükerman, 2007, s. 69). Odalar ise içinde oturma, yatma, yemek yeme, dinlenme ve banyo yapmaya imkân verecek şekilde hem gündüz hem de gece işlevlerine hizmet edecek şekildedir. Sedat Hakkı Eldem (1954, s. 24), Türkiye’de geniş bir alanda yapmış olduğu çalışma ile genel hatlarıyla “Türk Evi” olarak nitelendirdiği geleneksel konut plan şemalarını sofasız, iç, orta ve dış sofalı olarak dörde ayırır (Şekil 1). Bu plan tipleri de kendi içlerinde çeşitlilik gösterir.

Şekil 1. Sedat Hakkı Eldem tarafından tanımlanan a) Sofasız plan tipi, b) Dış sofalı plan tipi, c) İç sofalı plan tipi, d) Orta sofalı plan tipi (Eldem, 1954, s. 27, 34, 94, 132)

Anadolu’da geleneksel konutlarda oluşturulan mekân organizasyonunun mahremiyet olgusuna yani kamusal-özel alan ve cinsiyet ayrımına dayalı olarak kurgulandığı görülmektedir. Bu ayrımın yapılmasında en önemli etken de kamusal alan dışında olan kadının mahremiyetidir. Geleneksel konutun yüksek bahçe duvarları esasında konutun mahremiyetini sağlamada ilk düzenlemesidir (Halaç & Doruk, 2019, s. 69). İkinci bir düzenleme sokak ve ev arasında tampon görevi gören sofa (hayat, taşlık) mekânıdır (Yürekli & Yürekli, 2007, s. 20). Geleneksel konut mekân organizasyonunun cinsiyet ayrımına dayalı olarak kurgulanmasının en belirgin özelliği ise haremlik ve selamlık ayrımıdır. Eldem (1954, s. 23) haremlik ve selamlığın Türk Evleri’nin karakteristik bir özelliği olduğunu vurgular. Harem adı verilen mekânın çok işlevli olmasının yanında en önemli özelliği kadın mekânı olması ve aileden olmayan erkek ziyaretçilere kapalı olmasıdır. Kadının vaktinin büyük bir kısmının geçtiği mekânlar harem alanlarıdır. Dışarıya tamamen kapatılmış, kendi özel alanı içerisinde işleyen bir bölümdür (Halaç & Doruk, 2019, s. 54). Selamlık yani baş oda, evin en gösterişli yeri olarak erkek egemenliğini simgeler (Erdaş & Özmen, 2019, s. 14). Kadınlar, evde erkeklerin olduğu sürelerde erkekler için ayrılmış olan selamlığa sadece hizmet etmek amacıyla girebilir. Eldem (1954) geleneksel konut kurgusunda servis mekanlarının konut içindeki yerini şu şekilde özetler:

“Diğer unsurlar, plan tipi üzerine az veya hiç tesir etmezler. Bunlar daha ziyade hizmet ve temizlik yerleridir. Mesela mutfaklar, fırınlar ev içinde olmadığı zaman kendiliğinden plan

harici kalmakta ve dolayısıyla ev planı üzerine bir tesirleri olmamaktadır. Ev içinde oldukları zaman ise, alt kattadırlar ve bu sebepten dolayı yine plan tipi üzerinde tesirleri yoktur. Çamaşırılık, kiler gibi yerler de aynı vaziyettedir (Eldem, 1954, s. 14).”

Özel alan ile ilişkilendirilen kadının mahremiyetinin sağlanması için mekânsal organizasyonun yanında kapı tokmaklarının kadın, erkek ve çocuk için farklı tasarlanması, kim geldi pencerelerinin yapılması, selamlık kısmına hizmet edebilmek için döner dolap adı verilen dolapların kullanılması, pencere açıklıklarında kafeslerin olması gibi çeşitli önlemlerin de alındığı görülmektedir. Geleneksel konutlardaki mekanların kadın mahremiyetinin yanı sıra kadın ve erkeklerle ilişkilendirilen kabul görmüş davranış kalıpları üzerinden kurgulandığı görülmektedir. Baş oda gibi sosyal mekânlar erkeklerle eşleştirilirken, başta mutfak olmak üzere fırın, çamaşırılık, kiler gibi hizmet ve servis mekânları kadınlarla ilişkilendirilmektedir. Erkek mekânı olan baş oda konut organizasyonunun ana merkeziken, dış alanlar dışındadır (Kan Ülkü, 2018, s. 68). Bu bağlamda toplumsal rollere yani cinsiyete dayalı bu konut mekân organizasyonunda mimari yaklaşımın kapsayıcı olmadığını göstermektedir (Akdemir & Aykal, 2021, s. 483).

2.3 Cumhuriyetle Birlikte Değişen Mimari Yaklaşım

Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılmasından sonra savaştan yeni çıkmış, ekonomik seviyesi ve okur-yazar oranı çok düşük olan bir toplumla “Türkiye Cumhuriyeti” devleti kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonra yapılan devrimlerle birlikte toplum ve özel yaşamda meydana gelen değişiklik ve yenilikler kamusal yapılardan konut yapılarına kadar farklı mekânsal yaklaşımlar getirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin çağdaş bir ülke olması için başlatılan çalışmalar, teknik ve teknolojik ilerlemeler, yaşam biçimlerini ve mekânın kurgusunu etkilemiş ve değiştirmiştir (Alsaç, 1976, s. 18; Batur, 1984, s. 1380; Aslanoğlu, 1986, s. 15; Asliskender, 2006, s. 2).

Cumhuriyet’in ilanı ile eskisinden çok farklı olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin Atatürk’ün hedeflediği “muasır medeniyetler seviyesine çıkması” için ulusal bir kimlik ile devletin her alanında yeni bir sistem kurma çabası 1950’li yıllara kadar “Milli ve Çağdaş” bir anlayışla ortaya çıkmıştır. Hem “Milli” hem de “Çağdaş” bir anlayışla yeni bir kurumsal yapının oluşturulması sürecinde mimariye bakıldığında bölgesel-ulusal bir kimlik anlayışı göze çarpmaktadır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında Kemalettin ve Vedat Beyler, daha sonra Sedat Hakkı Eldem, Asım Mutlu, Mehmet Ali Handan, Seyfi Arkan, Zeki Sayar, Emin Onat gibi pek çok mimar ülkenin mimarisini etkileyen başlıca kişiler olmuştur. Özer (1964, s. 51), bu dönemde Kemalettin ve Vedat Beyler’in 19. yüzyıldan beri süre gelen suni atmosferi devam ettiren anlayışla mimariyi tamamen estetik yönüyle, öznel ve bireysel açıdan ele aldıklarını ve suni ihtiyaçlarla suni imkanlar arasında denge arayan, bölgesel bir karakterle, bir “milli mimari” ortamı yarattıklarını ifade etmektedir. Anadolu’da küçük bir kent olan Ankara’nın başkent olması ve başkent in çağdaş bir kente dönüşmesi için Kemalettin Bey, Vedat Bey, Hikmet Bey ve Guilo Mongeri 1927 yılına kadar Ankara’nın imar faaliyetlerine yönelik pek çok yapı yapmışlardır. Özer (1964, s. 52, 54), bu dönemde özellikle de İstanbul’da öğretim faaliyetleri yürüten yabancı mimarların Ankara’da önde gelen pek çok yapının mimarlığını da üstlendiğini ve Türkiye’de ortaya koydukları tutumun Kemalettin ve Vedat Beyler dönemindeki tutumla aşağı yukarı aynı olduğunu, “milli ya da bölgesel bir öznelciliğin, uluslararası ya da evrensel bir öznelcilikle yer değiştirdiğini” söyler. Yabancı mimarların faaliyetleri nedeniyle 1927 yılından itibaren Türkiye’de yabancı mimarlara karşı bir tepki oluşmuştur. Bu tepki sonucu, milli yeteneği ortaya koymak için dönemin siyasi ortamı etkisi ile “Türk” kimliğine vurgu yapan Bölgesel-Ulusal mimarlık yaygınlaşmıştır. Ancak çağdaş bir ülke için bir yandan modernist mimari yaklaşımlar, bir yandan da “Milli” olma çabası en büyük ikilemdir. Bu ikilemi Özer (1964, s. 61), kendini yabancı mimarlara ispat ettirmeye çalışan Türk mimarların modernist mimarlık akımlarından etkilenmiş örneklerini “çağdaş

uluslararası örneklere yönelen bir eklektisizm” olarak ifade ederken, çeşitli konulara kalıp bulma çabasında olan “Milli Mimari” hareketinin de 19. yüzyıl Batı Eklektisizminin espri ve tutumlarına son derece yakın olduğunu ifade eder. Bu durum Marshall Planı’nın uygulanması için hükümetin liberalleşmesi sonucunda 1950’de burjuvanın iktidarı ve parlamenter demokrasinin kurulmasıyla Rasyonel-Uluslararası mimarlığa geçen bir boyut kazanmıştır (Kızıl, 1978, s. 158).

3. Materyal ve Yöntem

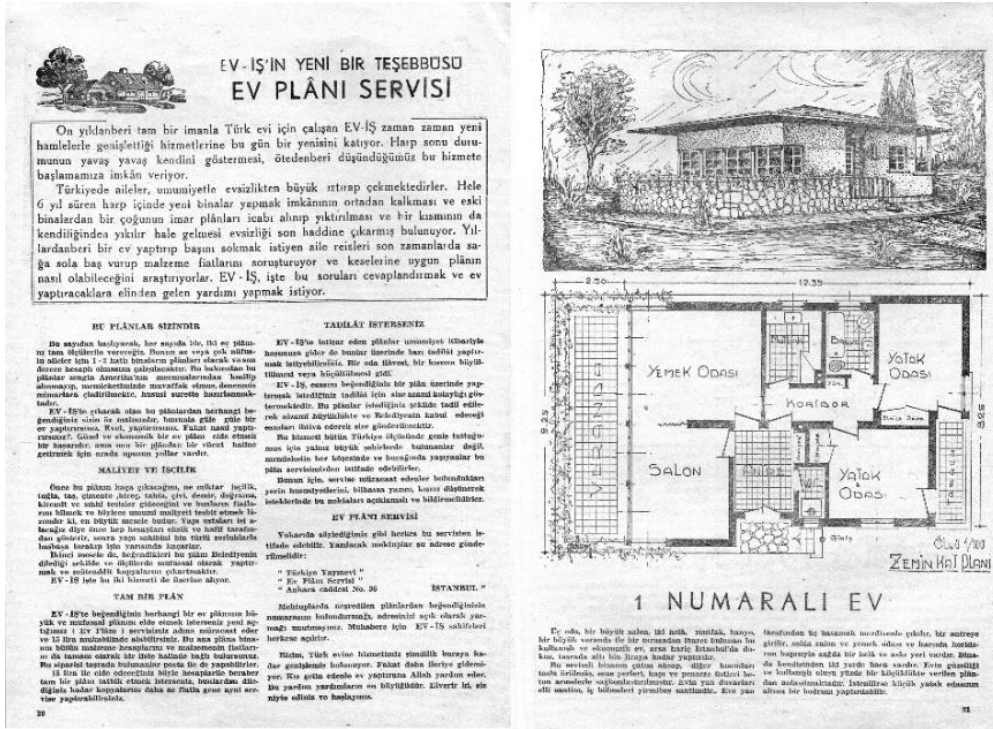
3.1. Materyal

Gelenekselden modern bir yaşama geçerken kadının konut mekân organizasyonunda yerinin irdelendiği bu çalışmanın materyallerini Ev-İş (1937-1952) Dergisi ve 1930-1950 yılları arasında inşa edilen konut planları oluşturmaktadır.

Ev-İş 1937-1952 yılları arasında 180 sayı yayınlamış bir kadın dergisidir. Derginin sahibi ve genel yayın yönetmeni Tahsin Demiray, yazı işleri ve teknik sekreteri ise Kemalettin Tuğcu’dur. Doğrudan kadınlara seslenen dergi içeriğinde yemek yapımından, çocuk bakımına, bir evin nasıl idare edileceğinden moda kadar, günlük yaşama dair tavsiyelere yer verilmiştir (Şekil 2). Derginin 1946 yılı Ağustos ayında çıkan 112. sayısından itibaren “Ev Planı Servisi” bölümü yayımlanmaya başlanmıştır. Aynı sayıdaki açıklamaya göre bu servis, savaş sonrası artan evsizlikle birlikte ev yaptırmak isteyenlere örnek teşkil etmesi için başlatılmıştır (Ev-İş Servisi 1, 1946, s. 20). Dergide yer alan konut tasarımları Sanayi-i Nefise Mektebi 1943 mezunu Y. Mimar M. Celal Akasoy tarafından yapılmıştır (Karakaya, 2006, s. 60). Derginin bu bölümlerinde farklı mekân organizasyonlarına sahip konut önerileri sunulmuş ve bu önerilerin “Amerika’nın mecmualarından kesilip alınmayıp, memleketimizde muvaffak olmuş, denenmiş mimarlara çizdirilmekte” olduğu da ayrıca vurgulanmıştır. Öte yandan, okurların beğendikleri takdirde istedikleri planları kullanabilecekleri, hatta dergiye ödeyecekleri belirli bir ücret karşılığında büyük ve ayrıntılı planları edinilebilecekleri, planları tercihlerine göre değiştirebilecekleri ve maliyet ve işçilik hesaplarını yapabilecekleri belirtilmiştir (Şekil 3).

Şekil 2. Ev-İş Dergisi dış ve iç kapak, yıl 1946, sayı 112

Şekil 3. Ev-İş Dergisi'nde yer alan ilk Ev Plan Servisi, yıl 1946, sayı 112, s. 20-21

Tokat'ta geleneksel bir konutta bulunan ve Ev-İş Dergisi'nin 1946 yılından itibaren verilen "Ev Planı Servisi" bölümünün yer aldığı sayılardan benzer nitelikte olanlar kapsam dışı bırakılarak 14 konut örneğine odaklanılmıştır. "Ev Planı Servisi" bölümüne Ev-İş dergisi bazı sayılarda yer vermemiş olup, bazı sayılarında da konutlar aksonometrik perspektif şeklinde verildiği için çalışma kapsamına dahil edilmemiştir. Çalışma konusunu oluşturan konut planları 112, 114, 118, 119, 121, 123, 124, 125, 129, 131, 136, 143, 144 ve 147. sayılarındaki sırasıyla 1, 4, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 20, 22, 27, 34, 35 ve 38 numaralı konut önerileridir.

Çalışmada Ev-İş Dergisi'ndeki örneklerin dönemin konut mekân organizasyonunu yansıtmayı amaçlayan değerlendirmek amacıyla 1930-1950 yılları arasında inşa edilen konut yapılarına da odaklanılmıştır. Yabancı mimarlara tepki ile sonlanan I. Ulusal Mimarlık Dönemi (1908-1930) (Aktemur & Arslan, 2010, s. 3) sonrasında, Türk mimarlar tarafından mimarinin milli (iklim, topoğrafya, toplumsal, kültürel ve ekonomik koşullara uygunluk) ve çağdaş yaklaşımı 1930'larda Türk mimarlık söyleminin vazgeçilmez özünü oluşturuyordu (Bozdoğan, 2012, s. 276). Bu nedenle mimarinin milli ve çağdaş bir boyut kazandığı 1930 yılı ile 1950 yılları esas alınmıştır (Kızıl, 1978, s. 158). Literatürde Türk mimarlar tarafından milli ve çağdaş anlayışla inşa edilen en erken tarihli yapı 1931 yılında Arkitekt Dergisi'nde de yayınlanan Sırrı Arif'in Bekir Bey Evi'dir (Batur, 1983, s. 1391). Bu çalışmada inşa edilen konut örnekleri, biri dışında (K. No: 2/ Arkitekt Dergisi'nde bulunmadığı için), Türkiye mimarlığının belgelenmesinde çok önemli bir işlevi olan, çok sayıda mimarlık uygulamasına yer veren, döneminin mimarlık söylemi ve pratiklerinin izlendiği Arkitekt Dergisi'nden seçilmiştir (Çetin, 2010, s. 235). 1931-1981 yılları arasında kesintisiz yayın hayatına devam eden Arkitekt Dergisi Cumhuriyet'le eş zamanlı olan mimarlar kuşağının, Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetim anlayışının "mimarlık hizmetlerini tüm yurda yayma" politikasının ürünü olarak doğmuştur (Alsaç, 1976, s. 5; aktaran Tuluk, 2009, s. 485). Çalışmada 1930-1950 yılları arasına damga vuran mimarlardan Arif Hikmet (K. No: 1), Sedat Hakkı Eldem (K. No: 2, 7 ve 10), Sırrı Arif (K. No: 3), Zeki Sayar (Selah) (K. No: 4), Bekir İhsan (K. No:

5), Nihat Vedat (Tek) (K. No: 6), Seyfi Arkan (K. No: 8 ve 11), Leman Tomsu (K. No: 9), Asım Mutlu (K. No: 12), Nihal Sanlı (K. No: 13), Yusuf Atakan (K. No: 14), Abidin Mortaş (K. No: 15), Mehmet Ali Handan (K. No: 16 ve 17) ve Muhittin Binan'ın (K. No: 18) tasarladığı 18 konut örneği seçilmiştir (Çizelge 2). Bu örneklerin seçiminde konutların inşa edilmiş olmalarına dikkat edilmiştir.

Ayrıca, Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1950'li yıllara, hatta daha sonrasına uzanan süreçte aile yapısındaki değişim eğitilmiş ve ekonomik gücü yüksek seçkinlerden başlamıştır. Arkitekt Dergisi'nde de yer alan modernist izler taşıyan konut örnekleri çoğunlukla eğitilmiş ve üst gelir grubuna ait ailelere hitap etmiştir (Akyol, 2007, s. 63). Ev-İş Dergisi'ne de bu bağlamda, dergiye abone olabilecek kişilerin okuma-yazma bilmesi ve dergiyi satın alabilecek ekonomik güce sahip olması gerekmektedir. Türkiye'nin bu dönemdeki ekonomisi ve okuryazarlık oranları düşünüldüğünde bu dergiye erişebilecek kadınların da eğitilmiş, üst gelir grubuna mensup seçkinler oldukları söylenebilir. Çalışmanın konusu olan Ev-İş Dergisi bugünkü adıyla Mustafa Vasfi Süsoy Evi'nde, yani Atatürk'ün Tokat'a geldiğinde kaldığı evin müstemilatı olan konutta bulunmuştur. Atatürk'ün yakın arkadaşı ve aynı zamanda Tokat Mebusu olan Vasfi Süsoy'a ait bu evde yaşayanlar da üst gelir grubuna mensup bir ailedir (Akın vd., 2018, s. 135). Bu nedenle kadının konut mekân organizasyonunda yerinin tartışıldığı bu çalışma üst-orta sınıfa yönelik bir incelemedir.

3.2. Yöntem

Geleneksel bir yaşamdan modern bir yaşama geçerken kadının toplum ve aile içindeki rolüne bağlı olarak konut mekân organizasyonundaki değişimlerin analizleri mutfak mekânı üzerinden yapılmıştır. Çünkü mutfak, bir kadın mekânı olarak hem geleneksel hem de modern konutta karşımıza çıkmaktadır. Kadın mahremiyetinin temel alındığı geleneksel konutlarda kadınla ilişkilendirilmiş olan mutfak, plan şemasında okunamaz. Geleneksel konutta kadınla ilişkilendirilen (Kan Ülkü, 2018, s. 68) ve zemin katlarda yaşama alanlarından uzak konumlandırılan mutfak mekânı modern konutta aynı düzleme taşınmış olsa da Öymen Gür & Yalçınkaya Erol (2013, s. 102), "ortalama bir Türk kadınının ev deneyiminin büyük ölçüde mutfaktan ibaret olduğunu, evi yöneten kadının aslında evde kendi yeri olmadığını" ifade etmektedir. Ayrıca Türk kültüründe aile dışından başkaları tarafından görülmesinin istenmediği mutfak, kadın, saklı, karanlık, gizemli ve mahrem gibi tanımlamalarla örtüşmektedir (Öymen Gür & Yalçınkaya Erol, 2013, s.124). Toplumsal rol dağılımının yazılı olmayan kurallarına göre, modern yaşamda çalışan bir birey olan kadının konut içindeki görev alanı çoğunlukla mutfaktır (Özkoçak, 2015, s. 5-6). I. Dünya Savaşı sonrası Margarete Schütte-Lihotzky tarafından geliştirilen her türlü süsleme ve gösterişten uzak 6,5 metre karelik üç farklı plan tipinden oluşan Frankfurt mutfağı da (1926), kadınların mutfak işlerini en kısa ve en az hareketle bitirebilecekleri hijyenik ve ergonomik bir tasarım ve tefriş kaygısı ile ortaya çıkmıştır (Özkoçak, 2015, s. 77). Schütte-Lihotzky'in hem kadınlar için tasarladığı Fransız Mutfağı hem de "Kadınlar için bir kadın eliyle" (Kendal, 2012; aktaran Özkoçak, 2015, s. 99) sloganı mutfak mekanının kadına ait olduğunu göstermektedir.

Çalışmada, konut planlarında kadın mahremiyetinin algılanıp algılanmama durumu, mutfak mekanının konut mekân organizasyonundaki bütünleşmişliği/ayrışmışlığı ve erişim şemasındaki derinliği üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmada ele alınan konut planlarında mekânlar arası ilişkiyi ve mutfağın derinliğini belirlemek için Mekân Dizim Analizi (Space Syntax) kullanılmış, sayısal değerler AGRAPH programı ile hesaplanmıştır. Bu yöntemde konut içinde bir mekânın derinliği, diğer mekanlar arası ilişkisel uzaklıkları ifade etmektedir (Hillier & Hanson, 1984, s. 143-155). Bir mekân ne kadar derinse daha yalıtılmış, daha mahremdir. Ev-İş Dergisi'nde yayınlanan ve döneminde uygulanmış konutlar arasından seçilen konut planları sayısallaştırılmış, elde edilen planlar üzerinde işlevsel birimler

belirlenmiştir. Mekân dizimi ve mekânlar arası geçişleri irdelemek amacıyla erişim grafikleri çizilmiştir. Bu grafiklerde kök mekân konutun ana girişi olarak tanımlanmış ve mekanların derinliği bu referansa göre belirlenmiştir. Her bir konut için AGRAPH programı kullanılarak sayısal değerler elde edilmiş ve her mutfağın konut mekân organizasyonu içerisinde bütünleşmişliği/ayrışmışlığı tespit edilmiştir. Mutfağın konut mekân organizasyonu içerisindeki bütünleşmişlik ya da ayrışmışlık oranının yanı sıra derinliği, gündüz, gece ya da ikincil hollerle bağlantısı da değerlendirilerek mahremiyetle ilişkilendirilmiştir.

3.2.1. Mekân Dizimi Kuramı (Space Syntax)

Mekân Dizim Kuramı (Space Syntax), sosyal yapı ve mekânın birbiri ile etkileşimde olduğunu iddia eder (Hillier & Hanson, 1984, s. ix-xii). Bu kuramda, bir yapıdaki mekanlar arasındaki geçirgenlik ilişkilerini inceleyebilmek için geçiş grafikleri oluşturulur (Hillier & Hanson, 1984, s. 143-155). Geçiş grafikleri mekânların kök (root), yani başlangıç yeri olarak seçilen mekâna göre Derinlik (D) durumunu, yani mekânlar arası ilişkisel uzaklıkları gösterir. Seçilen mekân kök mekândan uzaklaştıkça o mekâna ulaşmak için geçilmesi gereken mekân sayısı ve buna bağlı olarak derinlik artar. Daha az derin olup daha çok hareket çeken mekanlar bütünleşik (integrated); daha derin olup daha az hareket çeken mekanlar ayrışmış (segregated) olarak ifade edilir (Hillier & Hanson, 1984, s. 143-152). Mekân derinleştikçe ve ayrıştıktıkça mahremiyeti artar.

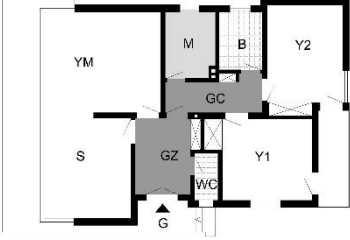
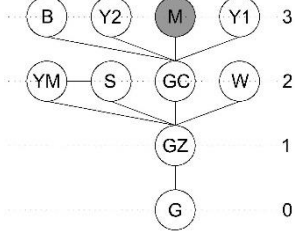

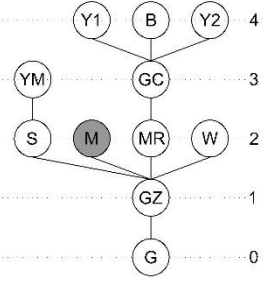
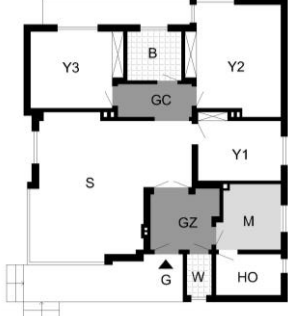
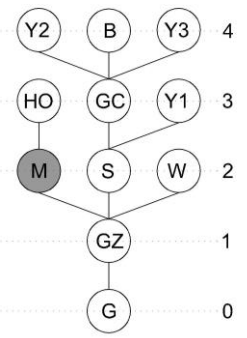
Analizi yapılacak yapının planının AGRAPH programında işlenmesiyle yapılan hesaplamalarda her mekân için elde edilen RA (görece asimetri) ve RRA (gerçek göreceli asimetri) değerleri, mekanların erişim grafiklerindeki derinliklerinin sayısal ifade biçimidir (Hillier & Hanson, 1984, s. 143-152). RA, seçili mekânın diğer mekanlara göre göreceli derinliği, yani grafik içindeki entegrasyon değeridir. 0-1 referans aralığına sahip olan bu değerlerin yükselmesi derinliğin arttığını ve mekânın ayrıştığını ifade eder. RRA, farklı boyutlardaki mekânsal sistemlerin karşılaştırılması için kullanılan değerdir. Değerin 1'den küçük genellikle 0,4-0,6 aralığında olması mekânın bütünleştiğini, 1'e yaklaşan ve 1'den büyük olması ise ayrıştığını gösterir (Hillier & Hanson, 1984, s. 113). Yüksek RRA değeri mahremiyetin arttığı anlamına gelmektedir (Gökçe & Kaya, 2020, s. 41).

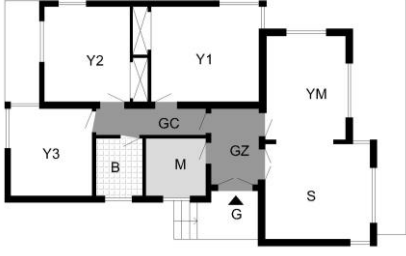
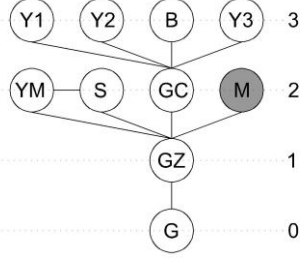
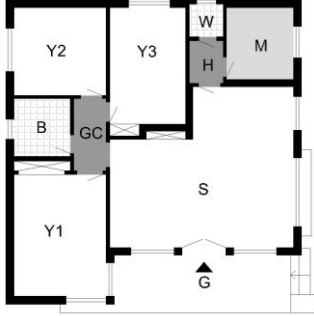
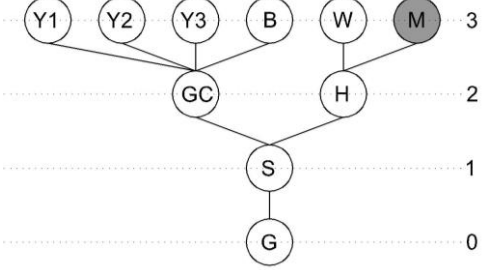
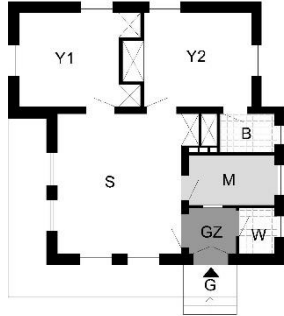
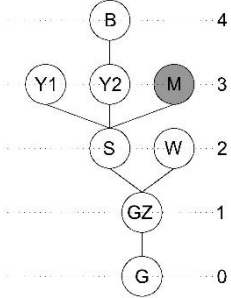
4. Bulgular

4.1 Ev-İş Dergisinde Yer Alan Konut Planları

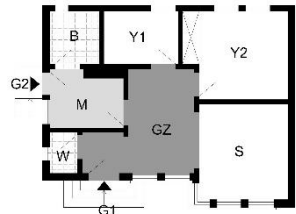
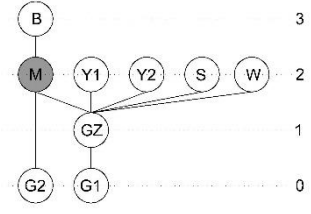
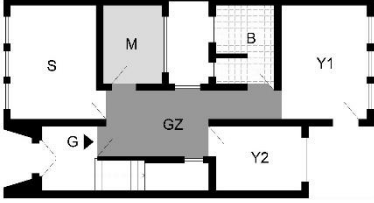
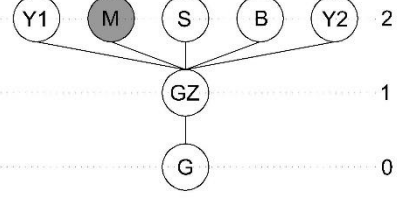
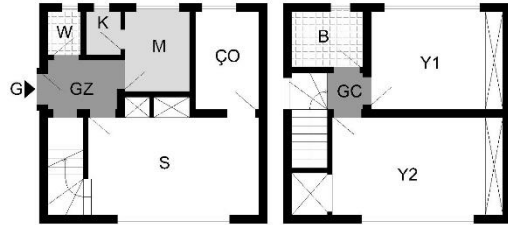
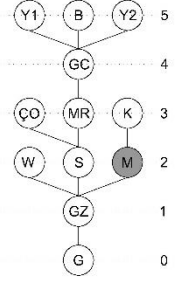

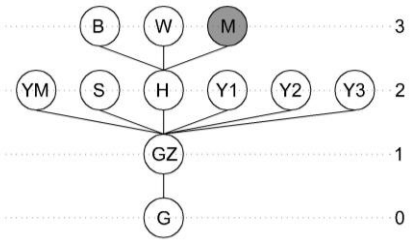
Ev-İş Dergisi'nde yer alan konut planları II. Dünya Savaşı sonrasında konut ediniminin ekonomik olarak düşük maliyetli olması için çoğunlukla tek katlı ve küçük tasarlanmıştır. Konut planları, erişim grafikleri ve mekanlar arası ilişkileri ifade eden D, RA ve RRA değerleri Çizelge 1'de verilmiştir.

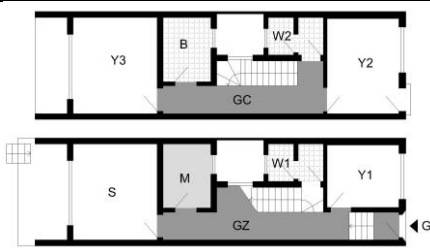
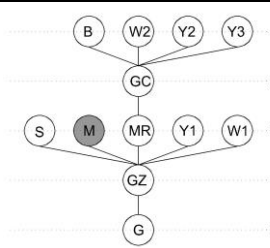
Çizelge 1. Ev-İş Dergisi'nde yer alan konut planları, erişim grafikleri ve mekanlar arası ilişkiler

Plan	Erişim Grafiği
Konut No: 1 Ev-İş, 1946 Sayı: 112	
	
Müstakil-Tek Kat	Sirkülasyon: GZ-GC Kadınların Mahremiyeti Algılanıyor
D	$G(0) < GZ(1) = YM(2) = S = GC = W < D.ort(2,33) < M(3) = Y1 = Y2 = B$
RA	$GZ(0,11) = GC < RAort(0,28) < YM(0,30) = S < M(0,33) = B = Y1 = Y2 = B$
RRA	$GZ(0,347) = GC < RRAort(0,883) < YM(0,946) = S < M(1,041) = B = Y1 = Y2 = B$
Konut No: 4 Ev-İş, 1946 Sayı: 114	
	
Müstakil-İki Kat	Sirkülasyon: GZ-GC Kadınların Mahremiyeti Algılanmıyor
D	$G(0) < GZ(1) < M(2) = S = MR = W < D.ort(2,7) < YM(3) = GC < B(4) = Y1 = Y2$
RA	$GZ(0,17) < MR(0,20) < GC(0,26) < S(0,33) < RAort(0,36) < M(0,37) = G = W < B(0,46) = Y1 = Y2 < YM(0,53)$
RRA	$GZ(0,556) < MR(0,654) < GC(0,850) < S(1,078) < RRAort(1,176) < M(1,209) = G = W < B(1,503) = Y1 = Y2 < YM(1,732)$
Konut No: 8 Ev-İş, 1947 Sayı: 118	
	
Müstakil-Tek Kat	Sirkülasyon: GZ-GC-S Kadınların Mahremiyeti Algılanmıyor
D	$G(0) < GZ(1) < M(2) = S = W < D.ort(2,8) < GC(3) = HO = Y1 < B(4) = Y2 = Y3$
RA	$S(0,17) < GZ(0,20) < GC(0,24) < M(0,35) < RAort(0,36) < Y1(0,37) < G(0,40) = W < B(0,44) = Y2 = Y3 < HO(0,55)$
RRA	$S(0,556) < GZ(0,654) < GC(0,784) < M(1,144) < RRAort(1,176) < Y1(1,209) < G(1,307) = W < B(1,438) = Y2 = Y3 < HO(1,797)$

Plan		Erişim Grafiği	
Konut No: 9 Ev-İş, 1947 Sayı: 119			
			
Müstakil-Tek Kat	Sirkülasyon: GZ-GC	Kadının Mahremiyeti Algılanmıyor	
D	$G(0) < GZ(1) < M(2) = S = YM = GC < D.ort(2,33) < B(3) = Y1 = Y2 = Y3$		
RA	$GZ(0,11) = GC < RAort(0,28) < S(0,30) = YM < M(0,33) = G = B = Y1 = Y2 = Y3$		
RRA	$GZ(0,347) = GC < RRAort(0,883) < S(0,946) = YM < M(1,041) = G = B = Y1 = Y2 = Y3$		
Konut No: 11 Ev-İş, 1947 Sayı 121			
			
Müstakil-Tek Kat	Sirkülasyon: GC-H-S	Kadının Mahremiyeti Algılanıyor	
D	$G(0) < S(1) < H(2) = GC < D.ort(2,56) < M(3) = W = B = Y1 = Y2 = Y3$		
RA	$S(0,16) = GC < H(0,27) < RAort(0,35) < G(0,38) = B = Y1 = Y2 = Y3 < M(0,50) = W$		
RRA	$S(0,505) = GC < H(0,852) < RRAort(1,104) < G(1,199) = B = Y1 = Y2 = Y3 < M(0,1,577) = W$		
Konut No: 14 Ev-İş, 1947 Sayı: 123			
			
Müstakil-Tek Kat	Sirkülasyon: GZ-S	Kadının Mahremiyeti Algılanmıyor	
D	$G(0) < GZ(1) < S(2) = W < D.ort(2,57) < M(3) = Y1 = Y2 < B(4)$		
RA	$S(0,14) < GZ(0,23) < Y2(0,33) < RAort(0,40) < M(0,42) = Y1 < G(0,52) = W < B(0,61)$		
RRA	$S(0,412) < GZ(0,676) < Y2(0,971) < RRAort(1,176) < M(1,235) = Y1 < G(1,529) = W < B(1,794)$		

Plan		Erişim Grafiği
Konut No: 15 Ev-İş, 1947 Sayı: 124		
Müstakil-İki Kat	Sirkülasyon: GZ-GC	Kadının Mahremiyeti Algılanmıyor
D	$G(0) < GZ(1) < M(2) = MR = S < D.ort(2,75) < GC(3) < B(4) = Y1 = Y2$	
RA	$MR(0,21) < GZ(0,25) = GC < RAort(0,41) < M(0,50) = G = S = B = Y1 = Y2$	
RRA	$MR(0,640) < GZ(0,762) = GC < RRAort(1,250) < M(0,1524) = G = S = B = Y1 = Y2$	
Konut No: 16 Ev-İş, 1947 Sayı: 125		
Müstakil-İki Kat	Sirkülasyon: GZ-GC-H1-H2	Kadının Mahremiyeti Algılanıyor
D	$G(0) < GZ(1) < H1(2) = S = MR < GC(3) = H2 = K = YM < D.ort(3,13) < M(4) = ÇO = B = Y1 = Y2 = Y3 = Y4$	
RA	$GZ(0,17) < MR(0,19) < H1(0,21) < GC(0,22) < S(0,25) < H2(0,28) < G(0,30) < RAort(0,31) = YM < K(0,35) < Y1(0,36) = Y2 = Y3 = Y4 = B < M(0,41) = ÇO$	
RRA	$GZ(0,656) < MR(0,734) < H1(0,811) < GC(0,849) < S(0,965) < H2(1,081) < G(1,158) < RRAort(1,197) = YM < K(1,351) < Y1(1,390) = Y2 = Y3 = Y4 = B < M(1,583) = ÇO$	
Konut No: 20 Ev-İş, 1948 Sayı: 129		
Apartman	Sirkülasyon: GZ	Kadının Mahremiyeti Algılanmıyor
D	$GZ(0) < GZ(1) < D.ort(1,86) < M(2) = W = B = S = Y1 = Y2$	
RA	$GZ(0,00) < RAort(0,25) < M(2,28) = G = W = B = S = Y1 = Y2$	
RRA	$GZ(0,000) < RRAort(0,735) < M(0,824) = G = W = B = S = Y1 = Y2$	

Plan		Erişim Grafiği	
Konut No: 22 Ev-İş, 1948 Sayı: 131			
			
Müstakil-Tek Kat	Sirkülasyon: GZ	Kadının Mahremiyeti Algılanmıyor	
D	$G(0) < G2 < GZ(1) < D.ort(1,75) < M(2) = S = W = Y1 = Y2 < B(3)$		
RA	$GZ(0,07) < M(0,17) < RAort(0,30) < G1(0,32) = S = W = Y1 = Y2 < G2(0,42) = B$		
RRA	$GZ(0,213) < M(0,518) < RRAort(0,915) < G1(0,976) = S = W = Y1 = Y2 < G2(1,280) = B$		
Konut No: 27 Ev-İş, 1948 Sayı: 136			
			
Apartman	Sirkülasyon: GZ	Kadının Mahremiyeti Algılanmıyor	
D	$G(0) < GZ(1) < D.ort(1,83) < M(2) = B = S = Y1 = Y2$		
RA	$GZ(0,00) < RAort(0,28) < M(0,33) = G = B = S = Y1 = Y2$		
RRA	$GZ(0,000) < RRAort(0,802) < M(0,946) = G = B = S = Y1 = Y2$		
Konut No: 34 Ev-İş, 1949 Sayı: 143			
			
Müstakil-İki Kat	Sirkülasyon: GZ-GC	Kadının Mahremiyeti Algılanmıyor	
D	$G(0) < GZ(1) < M(2) = S = W < MR(3) = ÇO = K < D.ort(3,18) < GC(4) < B(5) = Y1 = Y2$		
RA	$S(0,21) < GZ(0,25) = MR < GC(0,32) < RAort(0,40) = M = ÇO < G(0,43) = W < B(0,50) = Y1 = Y2 < K(0,58)$		
RRA	$S(0,712) < GZ(0,847) = MR < GC(1,085) < RRAort(1,356) = M = ÇO < G(1,458) = W < B(1,695) = Y1 = Y2 < K(1,966)$		
Konut No: 35 Ev-İş, 1949 Sayı: 144			
			
Apartman	Sirkülasyon: GZ-H	Kadının Mahremiyeti Algılanıyor	
D	$G(0) < GZ(1) < S(2) = YM = H = Y1 = Y2 = Y3 < D.ort(2,2) < M(0,33) < B = W$		
RA	$GZ(0,06) < H(0,13) < RAort(0,25) < G(0,26) = S = YM = Y1 = Y2 = Y3 < M(0,33) = B = W$		
RRA	$GZ(0,196) < H(0,425) < RRAort(0,817) < G(0,850) = S = YM = Y1 = Y2 = Y3 < M(1,078) = B = W$		

Plan		Erişim Grafiği
Konut No: 38 Ev-İş, 1949 Sayı: 147		
		
Müstakil-İki Kat	Sirkülasyon: GZ-GC	Kadının Mahremiyeti Algılanmıyor
D	$G(0) < GZ(1) < M(2) = S = MR = W = Y1 < D.ort(2,73) < GC(3) < B(4) = W = Y2 = Y3$	
RA	$GZ(0,16) = MR < GC(0,20) < RA.ort(0,31) < M(0,34) = G = S = W = Y1 < B(0,38) = W = Y2 = Y3$	
RRA	$GZ(0,542) = MR < GC(0,678) < RRA.ort(1,051) < M(1,153) = G = S = W = Y1 < B(1,288) = W = Y2 = Y3$	

Bu analizlere göre Konut No 1'de sistemin ortalama RA değeri 0,28 iken gündüz ve gece holü 0,11 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; mutfak, banyo ve yatak odaları 0,33 RA değeri ile en ayrılmış mekânlar olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 3 ve ortalama derinliğin 2,3 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken en derin mekânların mutfak, banyo ve yatak odalarının olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde en ayrılmış mekân olduğu gibi en derin seviyede bulunması ve gece holü ile ilişkili olmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

Konut No 4'te sistemin ortalama RA değeri 0,36 iken giriş holü 0,17 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; yemek odası 0,53 RA değeri ile en ayrılmış mekânlar olarak gözlemlenmektedir. Bu konutta mutfak 0,37 RA değeri ile ortalama RA değerine yakındır. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 2,7 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân giriş holü iken en derin mekânlar yemek odası, banyo ve yatak odalarının olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde diğer mekânlarla bütünleşmiş olduğu gibi ortalama derinliğin altında bulunması ve gündüz holü ile ilişkilendirilmiş olmasından dolayı mahremiyet algılanmıyor.

Konut No 8'de sistemin ortalama RA değeri 0,36 iken salon 0,17 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; hizmetli odası 0,55 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Bu konutta mutfak 0,35 RA değeri ile ortalama RA değerine yakındır. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 2,8 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken en derin mekânın banyo ile ikinci ve üçüncü yatak odaları olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde diğer mekânlarla ayrılmış olmasına karşın ortalama derinliğin altında bulunması ve gündüz holü ile ilişkilendirilmesinden dolayı mahremiyet algılanmamaktadır.

Konut No 9'da sistemin ortalama RA değeri 0,28 iken gündüz ve gece holü 0,11 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; mutfak, banyo ve yatak odaları 0,33 RA değeri ile ayrılmış mekânlar olduğu görülmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 3 ve ortalama derinliğin 2,33 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken en derin mekânların banyo ve yatak odalarının olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde diğer mekânlarla ayrılmış olmasına karşın ortalama derinliğin altında bulunması ve gündüz holü ile ilişkilendirilmesinden dolayı mahremiyet algılanmamaktadır.

Konut No 11'de sistemin ortalama RA değeri 0,35 iken salon ve gece holü 0,16 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; mutfak ve tuvalet 0,50 RA değeri ile sistemin en ayrılmış

mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 3 ve ortalama derinliğin 2,55 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân salon iken en derin mekanların mutfak, tuvalet, banyo ve yatak odalarının olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde en ayrılmış mekân olduğu gibi en derin seviyede bulunması ve ikincil bir hol ile salona bağlanmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

Konut No 14'te sistemin ortalama RA değeri 0,40 iken salon 0,14 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; banyo 0,61 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Bu konutta mutfak 0,42 entegrasyon değeri ile ortalama RA değerine yakındır. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 2,57 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken en derin mekânın banyonun olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde diğer mekanlarla ayrılmış olmasına karşın ortalama derinliğe yakın olması ve gündüz holü ile ilişkilendirilmesinden dolayı mahremiyet algılanmamaktadır.

Konut No 15'te sistemin ortalama RA değeri 0,41 iken merdiven 0,21 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; gündüz ve gece holü (0,25) dışındaki tüm mekanlar 0,50 RA değeri ile ayrılmış mekanlar olarak gözlemlenmektedir. Mutfak sirkülasyon alanları dışındaki tüm mekanlarla aynı RA değerine sahiptir. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 2,75 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken en derin mekanların banyo ve yatak odaları olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonuna çoğu mekânla aynı değerde bütünleşmiş olduğu gibi ortalama derinliğin altında bulunması ve gündüz holü ile ilişkilendirilmesinden dolayı mahremiyet algılanmamaktadır.

Konut No 16'da sistemin ortalama RA değeri 0,31 iken gündüz holü 0,17 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; mutfak ve çalışma odası 0,41 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekanları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 3,13 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken en derin mekanların mutfak, çalışma odası, banyo ve yatak odalarının olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde en ayrılmış mekân olduğu gibi en derin seviyede bulunması ve ikincil bir hol ile gündüz holüne bağlanmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

Konut No 20'de sistemin ortalama RA değeri 0,25 iken gündüz holü 0,00 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; diğer mekanların hepsi 0,28 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekanları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 2 ve ortalama derinliğin 1,86 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre mutfak dahil bütün mekanların aynı seviyede olduğu ve sistemle bütünleştiği görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonuna bütün mekânlarla aynı değerde bütünleşmiş olduğu gibi bütün mekanlarla aynı derinlikte olup gündüz holü ile ilişkilendirilmesinden dolayı mahremiyet algılanmamaktadır.

Konut 22'de sistemin ortalama RA değeri 0,30 iken gündüz holü 0,07 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; banyo ve ikinci giriş 0,42 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekanları olarak gözlemlenmektedir. Mutfak 0,17 entegrasyon değeri ile sistemle bütünleşmiş olarak görülmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 3 ve ortalama derinliğin 1,75 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken en derin mekânın banyo olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonuna çoğu mekânla aynı değerde bütünleşmiş olduğu gibi ortalama derinliğin altında bulunması ve gündüz holü ile ilişkilendirilmesinden dolayı mahremiyet algılanmamaktadır.

Konut 27'de sistemin ortalama RA değeri 0,28 iken gündüz holü 0,00 RA değeri ile sistemle bütünleşmiş; diğer tüm mekanlar 0,33 RA değeri ile sistemin ayrılmış mekanları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 2 ve ortalama derinliğin 1,83 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre gündüz holü dışında tüm mekanlar aynı derinlik seviyesine sahiptir. Mutfak konut mekân organizasyonuna bütün mekânlarla aynı değerde bütünleşmiş olduğu gibi bütün mekanlarla aynı derinlikte ve gündüz holü ile ilişkilendirilmesinden dolayı mahremiyet algılanmamaktadır.

Konut No 34'te sistemin ortalama RA değeri 0,40 iken salon 0,21 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; kiler 0,58 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Mutfak 0,40 RA değeri ile ortalama RA değeri ile aynıdır. Maksimum mekân derinliğinin 5 ve ortalama derinliğin 3,18 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken en derin mekanların banyo ve yatak odaları olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonuna bütün mekânlarla aynı değerde bütünleşmiş olduğu gibi ortalama derinliğin altında olması ve gündüz holü ile ilişkilendirilmesinden dolayı mahremiyet algılanmamaktadır.

Konut No 35'te sistemin ortalama RA değeri 0,25 iken gündüz holü 0,06 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; mutfak, banyo ve tuvalet 0,33 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 3 ve ortalama derinliğin 2,20 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken en derin mekanların mutfak, tuvalet ve banyonun olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde en ayrılmış mekânlardan biri olduğu gibi en derin seviyede bulunması ve gece holü ile ilişkili olmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

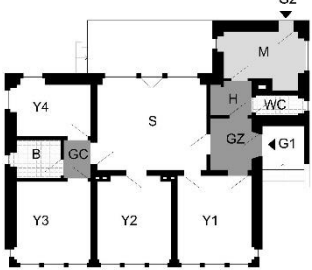
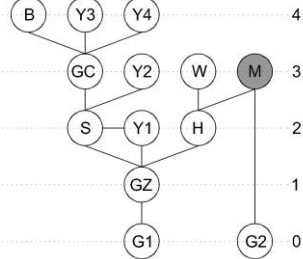
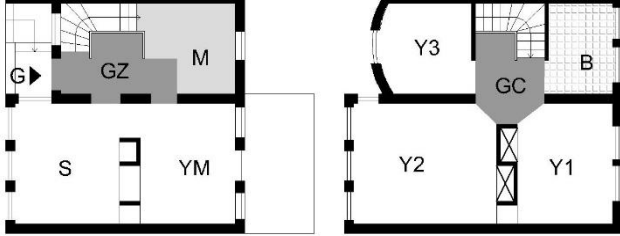
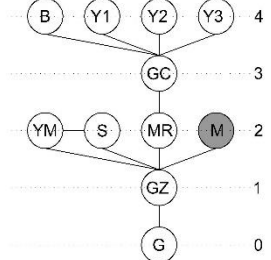
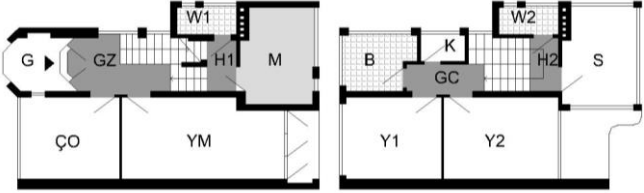
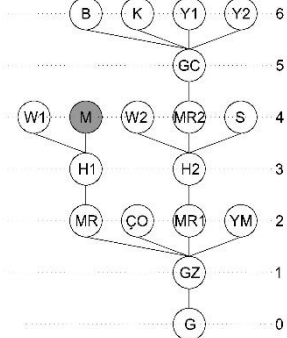
Konut No 38'de Sistemin ortalama RA değeri 0,31 iken gündüz holü 0,16 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; banyo, ikinci tuvalet ile ikinci ve üçüncü yatak odaları 0,38 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Mutfak 0,34 entegrasyon değeri ile ortalama entegrasyon değerine yakındır. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 2.73 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken en derin mekanların banyo, ikinci tuvalet ile ikinci ve üçüncü yatak odalarının olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonuna bütün mekânlarla aynı değerde bütünleşmiş olduğu gibi ortalama derinliğin altında olması ve gündüz holü ile ilişkilendirilmesinden dolayı mahremiyet algılanmamaktadır.

Bütün örneklerin mutfak mekanlarına bakıldığında normalize edilmiş Rölatif simetri (RRA) değerleri çoğunluğunda 1'in üzerinde değerlerdir (Çizelge 1). RRA değerinin 1'e yaklaşan ve geçen değerleri ayrışmayı ve mahremiyeti gösterdiğinden konut içi mekân organizasyonlarında hala geleneksel izlerin sürdüğü görülmektedir.

4.2 1930-1950 Yılları Arasında İnşa Edilen Konut Örnekleri

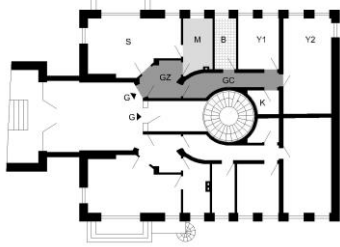
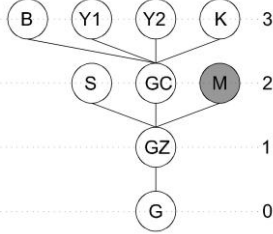
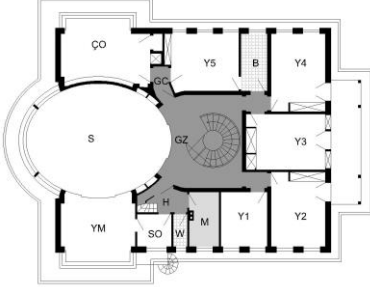
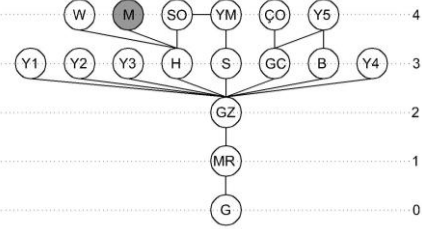
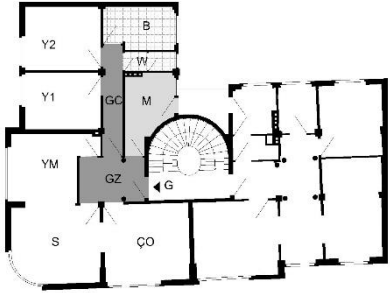
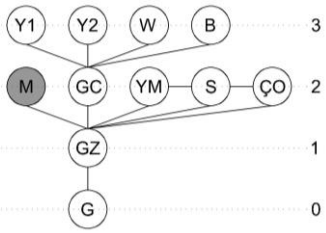
1930-1950 yılları arasında inşa edilen örnekler analiz edildiğinde Ev-İş Dergisi'nde yer alan RRA değerleri ile benzer sonuçlar tespit edilmiştir. Bu dönemin konut planları, erişim grafikleri ve mekanlar arası ilişkileri ifade eden D, RA ve RRA değerleri Çizelge 2'de verilmiştir.

Çizelge 2. 1930-1950 yılları arasında inşa edilen konut planları, erişim grafikleri ve mekanlar arası ilişkileri

Plan		Erişim Grafiği	
Konut No: 1 Müh. Mustafa Fahri Bey Evi, Arif Hikmet, 1931 (Hikmet, 1931, s. 155)			
			
Müstakil-iki Kat	Sirkülasyon: GZ-GC-H-S	Kadının Mahremiyeti Algılanıyor	
D	$G1(0)=G2<GZ(1)<S(2)=H=Y1<D.ort(2,58)<M(3)=GC=Y2=W<B(4)=Y3=Y4$		
RA	$GZ(0,18)=S<GC(0,25)=H=Y1<RAort(0,34)=G1=Y2<M(0,39)<W(0,42)=Y3=Y4=Y5<G2(0,56)$		
RRA	$GZ(0,632)=S<GC(0,877)=H=Y1<RRAort(1,193)=G1=Y2<M(1,368)<W(1,474)=Y3=Y4=Y5<G2(1,965)$		
Konut No: 2 Sıra Evler, Sedat Hakkı Eldem, 1931 (Tanju, 1988, s. 31)			
			
Müstakil-iki Kat	Sirkülasyon: GZ-GC	Kadının Mahremiyeti Algılanmıyor	
D	$G(0)<GZ(1)<M(2)=YM=S=MR<D.ort(2,80)<GC(3)<B(4)=Y1=Y2=Y3$		
RA	$MR(0,17)<GZ(0,20)=GC<RAort(0,33)<S(0,37)=YM<M(0,40)=G=B=Y1=2=Y3$		
RRA	$MR(0,556)<GZ(0,654)=GC<RRAort(1,08)<S(1,209)=YM<M(1,307)=G=B=Y1=2=Y3$		
Konut No: 3 Bekir Bey'in Evi, Sırrı Arif, 1931 (Arif, 1931, ss. 6-7)			
			
Müstakil-iki Kat	Sirkülasyon: GZ-GC-H1-H2	Kadının Mahremiyeti Algılanıyor	
D	$G(0)<GZ(1)<MR(2)=MR1=ÇO=YM<H1(3)=H2<D.ort(3,47)<M(4)=W1=W2=MR2=S<GC(5)<B(6)=K=Y1=Y2$		
RA	$MR2(0,21)=H2<GZ(0,22)<MR(0,25)<MR1(0,30)<GC(0,31)<S(0,33)=W2<G(0,34)=ÇO=YM<RAort(0,35)<H1(0,38)<B(0,43)=K=Y1=Y2<M(0,50)=W1$		
RRA	$MR2(0,861)=H2<GZ(0,902)<MR(1,025)<MR1(1,230)<GC(1,270)<S(1,352)=W2<G(1,393)=ÇO=YM<RRAort(1,434)<H1(1,557)<B(1,762)=K=Y1=Y2<M(2,049)=W1$		

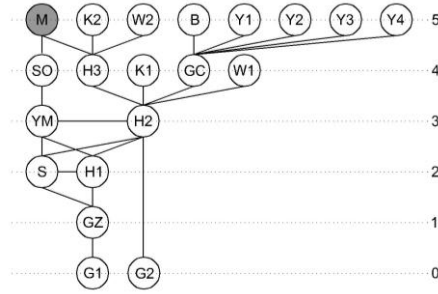
Plan		Erişim Grafiği	
Konut No: 4 Baytar Kâmil Bey Evi, Zeki Sayar (Selah), 1931 (Sayar (Selah), 1931, s. 369)			
Müstakil-İki Kat	Sirkülasyon: GZ-GC-H	Kadının Mahremiyeti Algılanıyor	
D	G1(0)=G2<GZ(1)<YM(2)=H=MR=Y1=Y2<D.ort(2,75)<M(3)=GC=SO<B(4)=W=S=Y3=Y4=Y5		
RA	GZ(0,12)<MR(0,13)<GC(0,15)<H(0,20)<YM(0,22)<RAort(0,24)<G1(0,25)=G2=Y1=Y2<S(0,28)=B=W=Y3=Y4=Y5<M(0,33)=SO		
RRA	GZ(0,478)<MR(0,518)<GC(0,598)<H(0,797)<YM(0,876)<RRAort(0,956)<G1(0,996)=G2=Y1=Y2<S(1,116)=B=W=Y3=Y4=Y5<M(1,315)=SO		
Konut No: 5 Eskişehir Mustafa Bey Evi, Bekir İhsan, 1933 (İhsan, 1933, s. 17)			
Müstakil-İki Kat	Sirkülasyon: GZ-GC-H1-H2	Kadının Mahremiyeti Algılanıyor	
D	G1(0)=G2<GZ(1)<H1(2)=S=MR<D.ort(2,93)<M(3)=H2=YM=W1<GC(4)=B=W2<Y1(4)=Y2		
RA	GZ(0,17)<MR(0,18)<H2(0,21)<H1(0,25)<G2(0,29)=S<G1(1,161)=GC<RAort(0,32)<B(0,36)=W2<M(0,37)=YM<W1(0,39)<Y1(0,46)=Y2		
RRA	GZ(0,637)<MR(0,674)<H2(0,787)<H1(0,936)<G2(1,086)=S<G1(0,31)=GC<RRAort(1,199)<B(1,348)=W2<M(1,386)=YM<W1(1,461)<Y1(1,723)=Y2		
Konut No: 6 Pertev Apartmanı, Nihat Vedat (Tek), 1933 (Vedat (Tek), 1937, s. 46)			
Apartman	Sirkülasyon: GZ-GC-H	Kadının Mahremiyeti Algılanıyor	
D	G1(0)=G2<GZ(1)<GC(2)=S1=G<D.ort(2,43)<M(3)=B=Y1=Y2=YM=S2=Y3=HO=W		
RA	GZ(0,10)<H(0,14)<GC(0,18)<S1(0,20)<G1(0,25)<RAort(0,26)<M(0,28)=G2=Y3=HO=W<S2(0,35)=Y1=M=B=Y1=Y2		
RRA	GZ(0,375)<H(0,524)<GC(0,674)<S1(0,749)<G1(0,936)<RAort(0,974)<M(1,049)=G2=Y3=HO=W<S2(1,311)=YM=B=Y1=Y2		

Plan		Erişim Grafiği	
Konut No: 7 Ceylan Apartmanı, Sedat Hakkı Eldem, 1933 (Eldem, 1933, s. 334)			
Apartman	Sirkülasyon: GZ-GC-H	Kadının Mahremiyeti Algılanıyor	
D	G1(0)=G2<GZ(1)<GC(2)=Y1=S1=S2=H<D.ort(2,47)<M(3)=W=B=Y2=Y3=YM=SO=HO1=W<HO2(4)		
RA	GZ(0,08)<H(0,11)<GC(0,14)<S2(0,16)<Y1(0,19)=S1=SO<RAort(0,20)=G1<M(0,22)=G2=YM=HO1=W<B(0,25)=Y2=Y3<W(0,26)<HO2(0,30)		
RRA	GZ(0,328)<H(0,451)<GC(0,574)<S2(0,656)<Y1(0,779)=S1=SO<RRAort(0,820)=G1<M(0,902)=G2=YM=HO1=W<B(1,025)=Y2=Y3<W(1,066)<HO2(1,230)		
Konut No: 8 Dr. İhsan Sami Evi, Seyfi Arkan, 1934 (Arkan, 1934, s. 338)			
Müstakil-iki Kat	Sirkülasyon: GZ-GC-H1-H2	Kadının Mahremiyeti Algılanıyor	
D	G1(0)=G2<GZ(1)<S(2)=YM=MR=W=H1<D.ort(2,89)<GC(3)=HO=B1=H2<M(4)=ÇO=Y1=Y2=Y3=W=B2=K		
RA	GZ(0,13)<M2(0,15)<H1(0,16)<GC(0,19)<G1(0,23)=S=YM=W=H2<RAort(0,26)<HO(0,27)=B1<ÇO(0,29)=W=B2=Y1=Y2=Y3<M(0,33)=K<G2(0,43)		
RRA	GZ(0,563)<M2(0,649)<H1(0,693)<GC(0,823)<G1(0,996)=S=YM=W=H2<RRAort(1,126)<HO(1,169)=B1<ÇO(1,255)=W=B2=Y1=Y2=Y3<M(1,429)=K<G2(1,861)		
Konut No: 9 Ankara Etlik Evi, Leman Tomsu, 1937 (Tomsu & Belen, 1937, s. 110)			
Müstakil-Bodr.+Tek Kat	Sirkülasyon: GZ-GC-H1-H2	Kadının Mahremiyeti Algılanıyor	
D	G1(0)=G2<GZ(1)<H1(2)=H2=W<D.ort(2,58)<M(3)=S=GC=ÇO<B(4)=Y1=Y2		
RA	H2(0,15)<GZ(0,16)<S(0,22)=GC<H1(0,24)<RAort(0,30)<ÇO(0,31)<G1(0,33)=W<B(0,39)=Y1=Y2<M(0,40)=G2		
RRA	H2(0,526)<GZ(0,561)<S(0,772)=GC<H1(0,842)<RRAort(1,053)<ÇO(1,088)<G1(1,158)=W<B(1,368)=Y1=Y2<M(1,404)=G2		

Plan		Erişim Grafiği	
Konut No: 10 Maçka Prof. A.A. Evi, Sedat Hakkı Eldem, 1938 (Eldem, 1938, s. 227)			
Ayrı Kullanımlı İki Kat			
10a			
10a Zemin Kat	Sirkülasyon: GZ-GC	Kadının Mahremiyeti Algılanmıyor	
D	$G(0) < GZ(1) < M(2) = S = GC < D.ort(2,38) < B(3) = K = Y1 = Y2$		
RA	$B(0,15) < S(0,16) < Y1(0,22) = Y2 < GC(0,24) < RAort(0,31) < M(0,33) = G < GZ(0,40) = K$		
RRA	$B(0,457) < S(0,488) < Y1(0,671) = Y2 < GC(0,732) < RRAort(0,945) < M(1,006) = G < GZ(1,220) = K$		
10b			
10b Üst Kat	Sirkülasyon: GZ-GC-H	Kadının Mahremiyeti Algılanıyor	
D	$G(0) < MR(1) < GZ(2) < Y1(3) = Y2 = Y3 = Y4 = H = S = GC = B < D.ort(3,19) < M(4) = W = SO = YM = ÇO = Y5$		
RA	$GZ(0,05) < H(0,12) < S(0,15) = GC < MR(0,16) = B < Y1(0,18) = Y2 = Y3 = Y4 < RAort(0,19) < SO(0,22) < YM(0,24) < M(0,25) = W = Y5 < ÇO(0,27) < G(0,29)$		
RRA	$GZ(0,199) < H(0,478) < S(0,598) = GC < MR(0,637) = B < Y1(0,717) = Y2 = Y3 = Y4 < RRAort(0,757) < SO(0,876) < YM(0,956) < M(0,996) = W = Y5 < ÇO(1,076) < G(1,155)$		
Konut No: 11 Taksimde Bir Kira Evi, Seyfi Arkan, 1939 (Arkan, 1939, s. 103)			
			
Apartman	Sirkülasyon: GZ-GC	Kadının Mahremiyeti Algılanmıyor	
D	$G(0) < GZ(1) < M(2) = GC = YM = S = ÇO < D.ort(2,3) < Y1(3) = Y2 = W = B$		
RA	$GZ(0,08) < GC(0,11) < S(0,24) < RAort(0,25) < YM(0,26) = ÇO < M(0,28) = G < Y1(0,31) = Y2 = B = W$		
RRA	$GZ(0,261) < GC(0,359) < S(0,784) < RRAort(0,817) < YM(0,850) = ÇO < M(0,915) = G < Y1(1,013) = Y2 = B = W$		

Plan		Erişim Grafiği
Konut No: 12 Göksun Kira Evi, Asım Mutlu, 1940 (Mutlu, 1940, s. 7)		
Apartman	Sirkülasyon: GZ-GC	Kadın mahremiyeti Algılanıyor
D	$G1(0)=G2<GZ(1)<GC(2)=ÇO=S=YM<D.ort(2,43)<B(3)=W=Y1=Y2=Y3=HO=K<M(4)$	
RA	$GC(0,05)<GZ(0,10)<K(0,17)<G2(0,19)=Y1=Y2=Y3=B=W=HO<RAort(0,20)<S(0,24)=YM<G1(0,25)=ÇO<M(0,31)$	
RRA	$GC(0,187)<GZ(0,375)<K(0,637)<G2(0,712)=Y1=Y2=Y3=B=W=HO<RRAort(0,749)<S(0,899)=YM<G1(0,936)=ÇO<M(1,161)$	
Konut No: 13 Adana'da Memur, Tek. ve Ustabaşı Evleri, Nihal Sanlı, 1947 (Sanlı, 1947, s. 202)		
Müstakil-Tek Kat	Sirkülasyon: GZ-H	Kadının Mahremiyeti Algılanmıyor
D	$G(0)<GZ(1)<M(2)=H=K<D.ort(2,56)<S(3)=Y1=Y2=W<B(4)$	
RA	$H(0,11)<GZ(0,16)<W(0,27)<RAort(0,32)<S(0,33)=Y1=Y2=B<M(0,38)=G=K$	
RRA	$H(0,347)<GZ(0,505)<W(0,852)<RRAort(0,1,009)<S(1,041)=Y1=Y2=B<M(1,199)=G=K$	
Konut No: 14 Büyükkada'da Bir Villa, Yusuf Atakan, 1948 (Atakan, 1948, s. 152)		
Müstakil-İki Kat	Sirkülasyon: GZ-GC1-GC2-H	Kadının Mahremiyeti Algılanıyor
D	$G(0)<GZ(1)<H(2)=S=MR<M(3)=W=HO=Y1=YM=GC1<D.ort(3,19)<SO(4)=B=GC2=Y2<Y3(4)=K$	
RA	$GZ(0,16)<MR(0,19)<H(0,20)<GC1(0,23)<S(0,25)<G(0,29)<M(0,30)<RAort(0,31)<GC2(0,32)<HO(0,33)=W=Y1<YM(0,35)=B=Y2<SO(0,39)<K(0,45)=Y3$	
RRA	$GZ(0,16)<MR(0,19)<H(0,20)<GC1(0,23)<S(0,25)<G(0,29)<M(0,30)<RRAort(0,31)<GC2(0,32)<HO(0,33)=W=Y1<YM(0,35)=B=Y2<SO(0,39)<K(0,45)=Y3$	

Plan		Erişim Grafiği	
Konut No: 15 Büyükkada'da Piyango Evi, Abidin Mortaş, 1950 (Mortaş, 1950, s. 13)			
Müstakil-İki Kat	Sirkülasyon: GZ-GC-H-YM	Kadının Mahremiyeti Algılanıyor	
D	G1(0)=G2<GZ(1)<YM(2)<H(3)=W=MR=S<D.ort(3,40)<M(4)=K1=K2=GC<B(4)=Y1=Y2=Y3		
RA	YM(0,14)<MR(0,18)<H(0,20)<GC(0,23)<GZ(0,25)<W(0,27)=S<RAort(0,30)<M(0,31)<K1(0,33)=K2<B(0,37)=Y1=Y2=Y3<G1(0,39)<G2(0,44)		
RRA	YM(0,541)<MR(0,695)<H(0,772)<GC(0,888)<GZ(0,965)<W(1,042)=S<RRAort(1,158)<M(1,197)<K1(1,274)=K2<B(1,429)=Y1=Y2=Y3<G1(1,506)<G2(1,699)		
Konut No: 16 Çift Evler, Mehmet Ali Handan, 1950 (Handan 144-145)			
Müstakil-İki Kat	Sirkülasyon: GZ-GC	Kadının Mahremiyeti Algılanmıyor	
D	G(0)<GZ(1)<M(2)=YM=MR=W=S<D.ort(2,73)<GC(3)<B(4)=Y1=Y2=Y3=Y4		
RA	GZ(0,16)=MR<GC(0,20)<RAort(0,31)<M(0,34)=G=YM=W=S<B(0,38)=Y1=Y2=Y3		
RRA	GZ(0,542)=MR<GC(0,678)<RRAort(1,051)<M(1,153)=G=YM=W=S<B(1,288)=Y1=Y2=Y3		
Konut No: 17 Apartman, Mehmet Ali Handan, 1950 (Handan, 1950, s. 143)			
Müstakil-İki Kat	Sirkülasyon: GZ-GC-S1	Kadının Mahremiyeti Algılanmıyor	
D	G(0)<GZ(1)<M(2)=YM=S1<D.ort(2,9)<GC(3)=S2<B(4)=W=Y1=Y2		
RA	S1(0,15)<GC(0,17)<GZ(0,22)<S2(0,31)<RAort(0,32)<YM(0,37)=B=W=Y1=Y2<M(0,42)=G		
RRA	S1(0,490)<GC(0,556)<GZ(0,719)<S2(1,013)<RRAort(1,046)<YM(1,209)=B=W=Y1=Y2<M(1,37)=G		

Plan		Erişim Grafiği	
Konut No: 18 Başaran Apartmanı, Muhittin Binan, 1949 (Binan, 1949, s. 53)			
			
Apartman	Sirkülasyon: GZ-GC-H1-H2-H3	Kadının Mahremiyeti Algılanıyor	
D	$G1(0)=G1<GZ(1)=S(2)=H1<YM(3)=H2<D.ort(3,74)<H3(4)=SO=K1=GC=W1<M(5)=K2=W2=B=Y1=Y2=Y3=Y4$		
RA	$H2(0,07)<GC(0,12)<S(0,13)=YM<H3(0,14)<G2(0,18)=K1=W1<RAort(0,19)<H1(0,21)=S<M(0,22)=GZ=B=Y1=Y2=Y3=Y4<G1(0,24)=W2=K2$		
RRA	$H2(0,303)<GC(0,519)<S(0,563)=YM<H3(0,606)<G2(0,779)=K1=W1<RRAort(0,823)<H1(0,909)=S<M(0,952)=GZ=B=Y1=Y2=Y3=Y4<G1(1,385)=W2=K2$		

Konut No 1'de sistemin ortalama RA değeri 0.34 iken gündüz holü ve salon 0.18 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; ikinci giriş 0.56 RA değeri ile en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 2.58 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken en derin mekanların banyo ve yatak odası 3 ve 4'ün olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde 0,39 RA değeri ile ayrılmış mekân olduğu gibi ortalama derinlikten fazla ve gece holü ile ilişkili olmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

Konut No 2'de sistemin ortalama RA değeri 0.33 iken merdiven 0.17 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; mutfak, banyo ve yatak odaları 0.40 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 2.58 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken en derin mekanların yatak odaları ve banyo olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonuna bütün mekânlarla aynı değerinde bütünleşmiş olduğu gibi ortalama derinliğin altında olması ve gündüz holü ile ilişkilendirilmesinden dolayı mahremiyet algılanmamaktadır.

Konut No 3'te sistemin ortalama RA değeri 0.35 iken merdivenler ve birinci hol 0.21 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; mutfak ve tuvalet 0.50 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 6 ve ortalama derinliğin 3.47 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken en derin mekanların yatak odaları, kiler ve banyo olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde ayrılmış bir mekân olduğu gibi 4. seviyede derinliğe sahip olması ve ikincil bir holle yemek odasına bağlanmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

Konut No 4'te sistemin ortalama RA değeri 0.24 iken gündüz holü 0.12 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; mutfak ve servis odası 0.33 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 2.75 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken en derin mekanların yatak odaları, banyo ve salonun olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde en ayrılmış mekân olduğu gibi ortalama derinlikten fazla ve ikincil bir holle gündüz holüne bağlanmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

Konut No 5'te sistemin ortalama RA değeri 0.32 iken gündüz holü 0.17 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; yatak odaları 0,46 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları

olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 5 ve ortalama derinliğin 2.93 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken en derin mekanların yatak odaları olduğu görülmektedir. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde 0,37 RA değeri ile ayrılmış mekân olduğu gibi ortalama derinlikten fazla ve ikincil bir holle gündüz holü ile ilişkili olmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

Konut No 6'da sistemin ortalama RA değeri 0.26 iken gündüz holü 0.10 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; ikinci salon ve yemek odası 0.35 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 3 ve ortalama derinliğin 2.43 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken diğer mekanların çoğu derindedir. Mutfak 0,28 RA değeri ile konut mekân organizasyonu içerisinde ayrılmış mekân olduğu gibi en derinde ve ikincil bir holle gündüz holüne bağlanmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

Konut No 7'de sistemin ortalama RA değeri 0,20 iken gündüz holü 0.08 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; ikinci hizmetli odası 0,30 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 2,47 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken ikinci hizmetli odası en derin mekandır. Mutfak 0,22 RA değeri ile konut mekân organizasyonu içerisinde ayrılmış mekânlardan olduğu gibi ortalama derinlikten fazla ve ikincil bir holle gündüz holüne bağlanmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

Konut No 8'de sistemin ortalama RA değeri 0,26 iken gündüz holü 0,13 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; ikinci giriş 0,43, kiler 0,34 ve mutfak 0,33 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 2,89 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken diğer mekanların çoğu derindedir. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde en ayrılmış mekân olduğu gibi ortalama derinlikten fazla ve ikincil hollerle gündüz holüne bağlanmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

Konut No 9'da sistemin ortalama RA değeri 0,30 iken ikinci hol (0,15) RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; mutfak ve gündüz holü 0,40 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 2,38 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken yatak odaları ve banyo derindedir. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde en ayrılmış mekânlardan olduğu gibi ortalama derinlikten fazla ve ikincil bir holle gündüz holüne bağlanmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

Konut No 10a'da sistemin ortalama RA değeri 0,31 iken banyo 0,15 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; kiler ve gündüz holü 0,40 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 3 ve ortalama derinliğin 2,38 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken yatak odaları, banyo ve kiler en derin mekanlardır. Mutfak 0,33 RA değeri ile konut mekân organizasyonu içerisinde ortalama bütünleşmiş bir mekân olduğu gibi ortalama derinliğe yakın ve gündüz holü ile ilişkili olmasından dolayı mahremiyet algılanmamaktadır.

Konut No 10b'de sistemin ortalama RA değeri 0.19 iken gündüz holü 0.05 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; çalışma odası 0.27 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 3.19 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân merdiven iken mutfakla birlikte birçok mekân en derin mekanlardır. Mutfak 0,25 RA değeri ile konut mekân organizasyonu

içerisinde ayrılmış mekân olduğu gibi en derinde olması ve ikincil bir holle gündüz holüne bağlanmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

Konut No 11'de sistemin ortalama RA değeri 0,25 iken gündüz holü 0,08 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; yatak odaları, banyo ve tuvalet 0,31 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 3 ve ortalama derinliğin 2,30 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken yatak odaları, banyo ve tuvalet en derin mekanlardır. Mutfak 0,28 RA değeri ile konut mekân organizasyonu içerisinde ayrılmış bir mekân olmasına rağmen ortalama derinliğe yakın ve gündüz holü ile ilişkili olmasından dolayı mahremiyet algılanmamaktadır.

Konut No 12'de sistemin ortalama RA değeri 0,20 iken gece holü 0,05 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; mutfak 0,31 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 3 ve ortalama derinliğin 2,43 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz ve gece holü iken mutfak en derin mekandır. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde en ayrılmış mekân olduğu gibi en derinde olması ve ikincil bir holle gündüz holüne bağlanmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

Konut No 13'te sistemin ortalama RA değeri 0,32 iken hol 0,11 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; mutfak ve kiler 0,38 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 2,56 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken yatak odaları, salon, tuvalet ve banyo en derin mekanlardır. Mutfak konut mekân organizasyonu içerisinde ayrılmış bir mekân olmasına karşın ortalama derinlikten az ve gündüz holü ile ilişkili olmasından dolayı mahremiyet algılanmamaktadır.

Konut No 14'te sistemin ortalama RA değeri 0,31 iken gündüz holü 0,16 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; üçüncü yatak odası ve kiler 0,45 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 5 ve ortalama derinliğin 3,19 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken üçüncü yatak odası ve kiler en derin mekanlardır. Mutfak 0,30 RA değeri ile konut mekân organizasyonu içerisinde bütünleşmiş bir mekân olmasına karşın 3. seviye derinliğe sahip olması ve ikincil bir holle gündüz holüne bağlanmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

Konut No 15'te sistemin ortalama RA değeri 0,30 iken yemek odası 0,14 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; ikinci giriş 0,44 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 5 ve ortalama derinliğin 3,40 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken yatak odaları ve kiler en derin mekanlardır. Mutfak 0,31 RA değeri ile konut mekân organizasyonu içerisinde bütünleşmiş bir mekân olmasına karşın 4. seviye derinliğe sahip olması ve ikincil bir holle yemek odasına bağlanmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

Konut No 16'da sistemin ortalama RA değeri 0,31 iken gündüz holü ve merdiven 0,16 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; yatak odaları ve banyo 0,38 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 2,73 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken yatak odaları ve banyo en derin mekanlardır. Mutfak 0,34 RA değeri ile konut mekân organizasyonu içerisinde ayrılmış bir mekân olmasına rağmen ortalama derinlikten az ve gündüz holü ile ilişkili olmasından dolayı mahremiyet algılanmamaktadır.

Konut No 17’de sistemin ortalama RA değeri 0,32 iken birinci salon 0,15 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; mutfak ve giriş 0,42 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 4 ve ortalama derinliğin 2,90 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken yatak odaları, banyo ve tuvalet en derin mekanlardır. Mutfak 0,42 RA değeri ile konut mekân organizasyonu içerisinde ayrılmış bir mekân olmasına karşın ortalama derinlikten az ve gündüz holü ile ilişkili olmasından dolayı mahremiyet algılanmamaktadır.

Konut No 18’de sistemin ortalama RA değeri 0,19 iken ikinci hol 0,07 RA değeri ile sistemle en bütünleşmiş; ikinci giriş 0,32 RA değeri ile sistemin en ayrılmış mekânları olarak gözlemlenmektedir. Maksimum mekân derinliğinin 5 ve ortalama derinliğin 3,74 olduğu görülmektedir. Derinlik değerine göre en sığ mekân gündüz holü iken mutfak, yatak odaları, banyo ve ikinci tuvalet derin mekanlardır. Mutfak 0,22 RA değeri ile konut mekân organizasyonu içerisinde ayrılmış bir mekân olup 5. seviye derinlikte ve ikincil bir holle yemek odasına bağlanmasından dolayı mahremiyet algılanmaktadır.

1930-1950 yılları arasında inşa edilen örnekler analiz edildiğinde Ev-İş Dergisi’nde yer alan RRA değerleri gibi bu dönemdeki konutlarda da 1’in üzerinde değerlerin büyük çoğunlukta olduğu görülmektedir (Çizelge 2). Bu dönemde inşa edilen konutlarda da geleneksel izlerin sürdüğü görülmektedir.

5. Tartışma

Kadının toplum ve aile içindeki mikro düzeydeki yeri toplumsal ve kültürel yapının şekillendirdiği konut yapısında ve mekân organizasyonunda yeniden üretilir (Jarvis vd., 2015, s. 209; Erdaş & Özmen, 2019, s. 13). Cumhuriyet sonrası kadının kamusal alana taşınmak istenmesi nedeniyle erkek ve kadının toplumsal rolleri değişmiştir. Bu değişim mekâna ilişkin karar alanlarını ve mekân organizasyonunun yeniden düşünülmesini gerektirmiştir (Erdaş & Özmen, 2019, s. 11).

Patri-local geleneğinden çekirdek aileye geçiş, oda ve sofaların çok amaçlılıktan çıkmasına ve belirli bir amaç kazanmasına neden olmuştur. Odalar yatma ve dinlenme için yatak odalarına, oturmak için oturma odalarına, salonlara, yemek için yemek odalarına, banyo yapmak için banyo mekânlarına; odalar arası ilişkiyi kuran ve ailelerin toplanma alanı olan sofalar ise hollere, koridorlara, salon ve oturma odalarına dönüşmüştür (Şenyurt, 2018, s. 282-353). Cumhuriyet Dönemi ile kadın ve erkeğin kanunlar önünde eşit hale gelmesi toplumsal yaşamda da cinsiyete dayalı mekân kurgusunu azaltmıştır (Kan Ülkü, 2018, s. 69). Her ne kadar bu dönemde cinsiyete dayalı mekân kurgusu azalsa da kadınla ilişkilendirilen mutfak mekânının çoğunlukla hala bir hol ile ayrıldığı görülmektedir (Çizelge 1, 2). Milli Mimari Dönemi’nde inşa edilen konutlara bakıldığında, gerektiğinde toplumsal bütünleşmenin sağlanabileceği esnek mekânlar oluşturulurken geleneksel izler taşıyan konut örnekleri de bulunmaktadır (Kızıl, 1978, s. 160; Özer, 1964, s. 61). Asım Mutlu’nun 1939 yılında İstanbul’da tasarladığı Göksun Apartmanı (K. No: 12), Sedat Hakkı Eldem’in Ceylan Apartmanı (K. No: 7), Mehmet Ali Handan’ın 1949 yılında İstanbul’da tasarladığı apartman (K. No: 17) örneklerinin iç mekân düzenlemelerinde geleneksel yaşamı gözeten yaklaşımlar göze çarpmaktadır (Çizelge 2). Özer (1964, s. 61), bu dönemde modernist izler taşıyan konut yapılarının Bekir İhsan Bey ve Seyfi Arkan gibi mimarlar tarafından yapıldığını ve bu konutların Türkiye’de kübist anlayışın tipik örnekleri olduğunu belirtir. Ancak bu örneklerin mimarları ise tasarımlarını kültür, iklim, yerel malzeme ve topoğrafyanın yönlendirdiğini ifade etmekteydiler (Özer, 1964, s. 61). Örneğin, Seyfi Arkan (K. No: 8) ve Bekir İhsan Bey’in (K. No: 5) konut yapıları incelendiğinde Bauhaus anlayışındaki cephe

düzenlemelerine sahip olmalarına karşın mekân organizasyonlarının hala geleneksel izler taşıdıkları görülmektedir. (Çizelge 2).

Ev-İş Dergisi'nde yer alan 14 konut plan örneğinin mekân organizasyonu analiz edildiğinde mekânlar arasındaki sirkülasyonun sofa ile sağlandığı geleneksel konuttan farklı olarak gece, gündüz ya da ikincil holler kullanıldığı görülmüştür. Mutfak mekânının konumuna göre yapılan analizlerde mutfak bir konutta (K. No: 1) gece holüne, üç konutta (K. No: 11, 16 ve 35) ikincil bir hol ile gündüz holüne bağlanır. Örneklerden gece-gündüz holü ayrımının yapılmadığı beş konut (K. No: 14, 20, 22, 27 ve 35) görülmüştür. Salon mekânı, haremlik-selamlık ayrımı olan geleneksel konuttan farklı olarak bütün ailenin bir arada oturacağı şekilde düzenlenmiştir. Dört konutta salon (K. No: 8, 11, 14 ve 34) aynı zamanda gece ve gündüz holü arasındaki sirkülasyonu sağlamaktadır. Sadece bir konutun (K. No: 22) mutfağından konuta ikinci bir giriş vardır. Çizelge 1'de bulunan erişim grafiklerinde mutfakların derinlikleri ile diğer mekânlardan yalıtılmışlıkları görülmektedir.

1930-1950 yıllarında inşa edilen konutlarda da sofa mekânı gece, gündüz ve ikincil hollere dönüşmüştür. Selamlık kadınla erkeğin bir arada oturacağı oturma odalarına ve salon mekânlarına dönüşmüştür. Mutfak mekânının konumuna göre analiz edilen 18 konutun 16'sında (2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 ve 18) mutfak gündüz eylemlerinin bulunduğu alanda yer alır ama çoğunlukla ikincil hollerle yalıtılarak kadının mahremiyetinin korunduğu görülmüştür. Gece ve gündüz eylemlerinin ayrılmadığı iki konutta (K. No: 1 ve 4) da mutfak ikincil bir holle diğer mekânlardan yalıtılmıştır. Bunun yanı sıra gündüz eylemlerinin geçtiği alanda ise mutfağın on bir konutta (K. No: 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 15 ve 18) ikincil bir holle yine diğer mekânlardan yalıtıldığı görülmüştür. Üst gelir grubuna hitap eden konutlarda yatılı hizmetli çalışanlara yönelik beş konutta (K. No: 6, 7, 8, 12 ve 14) hizmetli odası ve bu hizmetli odalarına ayrı girişlerin olduğu iki konut (K. No: 6 ve 7) görülmüştür. Bu girişlerden başka ikincil girişin bulunduğu sekiz konut (K. No: 1, 4, 5, 8, 9, 11, 15 ve 18) daha vardır. Beş konutta da (K. No: 4, 7, 10, 14 ve 18) mutfağın önünde servis odasının (ofis) bulunduğu görülmüştür. Salonun gece ve gündüz holleri arasında bir geçiş alanı olduğu iki konut (K. No: 1 ve 17) vardır. Ev-İş Dergisi'nde yer alan konut planlarında mutfak mekânı döneminin mimarlarının konut yapılarına göre daha az yalıtılmış olmasına rağmen dergi içeriğinde kadının ev işleri, yemek yapımı, çocuk bakımı ve ev idaresinden sorumlu tutulduğu görülmektedir (Çizelge 1-2).

6. Sonuçlar

Değişen toplum yapısının konut mekanlarına yansımalarının kadınların mahremiyeti üzerinden irdelendiği bu çalışmada Ev-İş Dergisi'nde yer alan konut planları ile döneminin inşa edilmiş konut planları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Geleneksel konutlarda yalıtılmış, plan tipolojisinde okunamayan mutfak mekânı her iki konut grubunda konutun içine dahil edilmiştir. Ancak hala çoğu konutun mekân organizasyonunda mutfak mekânı yalıtılmaya çalışılmıştır. Her iki konut grubunda erkeklere yönelik başoda kavramı ortadan kalkmıştır. Geleneksel konutlarda kadın mahremiyeti için geliştirilen yüksek bahçe duvarları, kapı tokmakları, kim geldi pencereleri ve döner dolap gibi mimari elemanlar bu dönemden sonra kullanılmamış ve son bulmuştur.

Çekirdek aileye yönelik modern konut mekân organizasyonunda gündüz eylemleri (mutfak, salon, yemek odası, çalışma odası, wc) ile ilgili mekânlar gündüz holü, gece eylemleri (yatac odası, banyo) ile ilgili mekânlar ise gece holü etrafında organize edilir. Ev-İş Dergisi'nde yer alan konut planları ve 1930-1950 yıllarında inşa edilen konutlarda gece ve gündüz hollerinin şekillendirdiği mekân organizasyonu olduğu görülmüştür. İşlevsel olarak birbirlerine yakın olan mekanlar bir araya getirilmeye başlanmıştır. Esasında mutfak dışındaki diğer

mekanların gece-gündüz holleri etrafında bir araya gelişleri mahremiyet olgusunun ailenin diğer bireylerine de yöneldiği söylenebilir. Ancak, mutfak mekânı hem dergide hem de dönemde inşa edilen konutların bir kısmında gece holünde yer alırken bir kısmında da gündüz eylemleri içinde plan şemasında yer bulsa dahi ikincil hollerle gündüz eylemlerinden yalıtılmıştır. Bu şekilde yalıtılan Ev-İş Dergisi'nde 14 konuttan dört (K. No: 1, 11, 16 ve 35), dönem mimarlarının tasarladığı 18 (bir konutun üst katı ile 19 plan şemasında) konuttan 13 (K. No: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10b, 12, 14, 15 ve 18) örnek vardır. Kadın mahremiyeti algılanan bu konutlarda mutfak hala dışil bir mekândı ve diğer mekânlardan yalıtılmasına hala ihtiyaç duyulmaktaydı. Sonuç olarak Cumhuriyetle birlikte kamusal alanda olması gereken/istenilen çağdaş, eğitilmiş kadının aynı zamanda iyi bir anne ve eş vasfıyla da özel alanda/evde olmasının istenmesi ikileminin hem Ev-İş Dergisi'nde yer alan hem de dönemin mimarları tarafından yapılan konut örneklerinin mekân organizasyonlarına yansıdığı görülmüştür. Kadının dönemin sosyal yapısındaki yeri hakkındaki bu ikilem özelinde Ev-İş Dergisi'nin içeriği, bir yandan kamusal alanda görünür olmaya başlayan kadına çağdaş yaşama ayak uydurmak için tavsiyeler verirken diğer yandan kadını özel alanda ev işleri, yemek yapımı, çocuk bakımı ve ev idaresinde de sorumlu tutmaktadır. Bu dönemde konut yapılarında hem modern hem de mahremiyet kaygısıyla geleneksel izler taşıyan iki farklı mimari yaklaşım olduğu ve Cumhuriyet Dönemi ile kadının rolünün değişmesine rağmen konut mekân organizasyonunda cinsiyetçi yaklaşımın hala izlerinin sürdüğü görülmüştür.

Çizelge Kısaltmaları

B	Banyo	G	Giriş	ÇO	Çalışma Odası	GZ	Gündüz Holü, Giriş, Antre
GC	Gece Holü	H	İkincil ve Üçüncül Holler	HO	Hizmetçi Odası	K	Kiler, Kömürlük, Depo, Yüklük
M	Mutfak	O	Oda, Yatak Odası	S	Salon, Oturma Odası, Misafir Odası	SO	Servis Odası, Ofis
W	WC, Tuvalet, Hela	YM	Yemek Odası	Y	Yatak Odası	K. No	Konut No

Kaynaklar

Akın, E. S., Kalınbayrak Ercan, A., Mumcuoğlu, S.S. & Yaprak Başaran, E. (2018). Yeniden İşlevlendirilen Bir Geleneksel Konut, Tokat Vasfi Süsoy Evi. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (17), 119-140.

Akdemir, E. & Aykal, F. D. (2021). Kadının Mekândaki Rolü ve Yöresel Konut Mimarisine Etkisi. *Kent Kültürü ve Yönetimi Dergisi*, 14(2), 482-505.

Aktemur, A. & Arslan, M. (2010). I. Ulusal Mimarlık Akımı ve İstanbul-Karaköy'deki Örnekleri. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (16), 1-32.

Akyol, E. (2007). *Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Kadının Değişen Rolünün Konut Kullanımına Yansıması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul).

Alsaç, Ü. (1976). *Türkiye'deki Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemi'ndeki Evrimi* (Yayımlanmış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul).

Arif, S. (1931). Bekir Bey'in Evi. *Arkitekt*, (1), 5-10.

Arkan, S (1934). Dr. İhsan Sami Evi. *Arkitekt*, (1934-12)48, 335-338.

Arkan, S. (1939). Taksim'de Bir Kira Evi. *Arkitekt*, (1939-05-06)101-102, 101-103.

Aslanoğlu, İ. (1986). Evaluation of Architectural Developments in Turkey within the Socio-Economic and Cultural Framework of the 1923-1938 Period. *METU JFA*, (7)2, 15-41.

Asıliskender, B. (2006). Modernleşme ve Konut; Cumhuriyet'in Sanayi Yatırımları ile Kayseri'de Mekânsal ve Toplumsal Değişim (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul).

Atakan, Y. (1948). Büyükkada'da Bir Villa. *Arkitekt*, (1948-07-08)199-200: 149-152.

Batur, A. (1983). Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Mimarlığı. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* içinde (s.1380-1424). İletişim Yayınları: İstanbul.

Binan, M. (1949). Başaran Apartmanı. *Arkitekt*, (1949-03-04)217-218, 50-53.

Bora, A. (2004). Kamusal Alan Sahiden Kamusal mı? M. Özbek (Ed.), *Kamusal Alan* içinde (s. 530-531). Hil Yayınları: İstanbul.

Bozdoğan, S. (2003). Modern Yaşamak: Erken Cumhuriyet Döneminde Kübik Ev, Anadolu'da Konut ve Yerleşme (Z. Rona, çev.). *Arkitera Diyalog*, Erişim adresi: <https://v3.arkitera.com/v1/diyalog/sibelbozdogan/habitat01.htm>. Erişim tarihi: 20.07.2021.

Bozdoğan, S. (2012). Modernizm ve Ulusun İnşası: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür (T. Birkan, çev.) Metis Yayınları, İstanbul.

Çetin, S. (2010). Kimlik Arayışında Arkitekt Dergisinin Konut Söylemi ve Uygulamalar. E. Altan Ergut ve B. İmamoğlu (Eds.), *Cumhuriyet'in Mekanları/Zamanları/İnsanları* içinde (s. 235-252). Dipnot Yayınları: Ankara.

Duben, A. (1990). Household Formation in Late Ottoman Istanbul. *International Journal of Middle East Studies*, 22(4), 419-435.

Eldem, S.H. (1933). Ceylan Apartmanı- Taksim. *Arkitekt*, 1933-11(35), 331-346.

Eldem, S.H. (1938). Maçka Prof. A.A. Evi. *Arkitekt*, 1938-10-11(94-95), 277-286.

Eldem, S.H., (1954). *Türk Evi Plan Tipleri*. Pulhan Matbaası: İstanbul.

Erdaş, G., & Özmen, E.F. (2019). Toplumsal Cinsiyet Kavramının Konut Mekân Organizasyonu ve Konut Reklamları Üzerine Etkisi. *Megaron*, 14(1): 11-28.

Eрпи, F. (1991). Sosyo-Kültürel Yapının Yerel Konut Mimarisindeki Yansıması Üzerine Kıyaslamalı Üç Örnek: Anadolu'daki Türk, Rum ve Levanten Konut Mimarileri. *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri*, 5-7 Mart 1990 içinde (s. 73-83). Ofset Repromat Matbaası: Konya.

Ev Planı Servisi 1. (1946). *Ev-İş*, 112, 20-21.

Ev Planı Servisi 4. (1946). *Ev-İş*, 114, 15.

Ev Planı Servisi 8. (1947). *Ev-İş*, 118, 29.

Ev Planı Servisi 9. (1947). *Ev-İş*, 119, 27.

Ev Planı Servisi 11. (1947). *Ev-İş*, 121, 30.

Ev Planı Servisi 14. (1947). *Ev-İş*, 123, 26.

Ev Planı Servisi 15. (1947). *Ev-İş*, 124, 26.

Ev Planı Servisi 16. (1947). *Ev-İş*, 125, 26.

Ev Planı Servisi 20. (1948). *Ev-İş*, 129, 26.

Ev Planı Servisi 22. (1948). *Ev-İş*, 131, 26.

Ev Planı Servisi 27. (1948). *Ev-İş*, 136, 26.

Ev Planı Servisi 34. (1949). *Ev-İş*, 143, 26.

Ev Planı Servisi 35. (1949). *Ev-İş*, 144, 26.

Ev Planı Servisi 38. (1949). *Ev-İş*, 147, 34.

Gökçe, D. & Kaya, A. (2020). Geleneksel Kırsal Konut Tipolojileri Üzerinden Kültür-Mekân İlişkilerinin Mekân Dizimi Yöntemiyle İncelenmesi: Düzce İli Örneği. *Tasarım Kuram*, 16(31), 36-56.

Güdücü, B. (2015). Özel Alan, Kamusal Alan. *Kent ve İnsan, Aydın Toplum ve İnsan Dergisi*, 1(1), 59-67.

Günindi Ersöz, A. (2015). Özel Alan / Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın "Doğası" ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 80-102.

Habermas, J. (1995). Kamusal Alan: Ansiklopedik Bir Makale (N. Erol, çev). *Birikim*, 70, s. 62-66.

Halaç, H.H. & Doruk, B. S. (2019). Türk Konutunda Mahremiyet İçin Düzenlemeler. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(38), 50-72.

Handan, M.A. (1950). Çifte Evler ve Apartmanı. *Arkitekt*, (1950-07-10)223-224-225-226, 142-146.

Hikmet, A. (1931). Müh. Mustafa Fahri Bey Evi. *Arkitekt*, (1931-5), 154-155.

Hillier, B. & Hanson, J. (1984). *The Social Logic of Space*. Cambridge University Press: Cambridge.

İhsan, B. (1933), Ev Projeleri. *Arkitekt*, 1934-12(25), 17-18.

Jarvis, H., Kantor, P., & Cloke, J. (2015). *Kent ve Toplumsal Cinsiyet* (Y. Temurtürkan, çev.). Dipnot Yayınları: Ankara.

Kan Ülkü, G. (2018). Konutun Cinsiyeti. *Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 3(2), 63-80.

Karabulut, S. (2011). 1950'lerde Kadının Sosyalleşmesinde Basının Önemi: Kadın Gazetesi Örneği. *Belgi*, (1), 87-97.

Karakaya, E. (2006). *Türk Mimarlığında Sanayi-i Nefise Mektebi/ Güzel Sanatlar Akademisi'nin Yeri ve Restorasyon Alanına Katkıları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul).

Kaya, E., & Eti Proto, M. (2016). Erken Cumhuriyet Döneminde Süreli Yayınlarda Mobilya. (Asri Evin Modern Mobilyaları), *Aydın Sanat*, 2(3), 65-73.

Kızıl, F. (1978). *Toplumsal Geleneklerin Konut İç Mekân Tasarımına Etkisi ve Toplumsal Geleneklerimizi Daha İyi Karşılacak Konut İç Fiziksel Çevre Koşullarının Belirlenmesi*. (Yayımlanmış Doktora Tezi, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul).

Koçak, B. & Sancaktutan, E. (2021). Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Dönemi Yenilikleri: Tanzimat Fermanı Sonrası Yeni Kurumlar. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 56(3), 1936-1948.

Küçükerman, Ö. (2007). *Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi*. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu: İstanbul.

Malkoç Kılıç, S. & Vefikuluçay Yılmaz, D. (2019). Cumhuriyet Dönemi Kadın Dergileri (1923-1992). *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, (10)17, 2139-2156.

Mortaş, A. (1950). Büyük Adada Piyango Evi, *Arkitekt*, (1950-01-02)217-218,12-13.

Mutlu, A. (1950). Göksun Kira Evi. *Arkitekt*, (1940-1-2)109-1109, 6-7.

Ortaylı, İ. (2006). *Osmanlı Toplumunda Aile*. Pan Yayıncılık: İstanbul.

Öymen Gür, Ş. & Yalçinkaya Erol, Ş. (2013). Ev: Kadın Büyürken... *International Journal of Architecture and Planning*, (1)2, 101-131.

Özer, B. (1964). *Rejyonelizm Ünliversalizm ve Çağdaş Mimarimiz Üzerine Bir Deneme* (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul).

Özkeraz, A., & İşçi Baş, G. (2016). Osmanlıdan Günümüze Türk Toplumunda Aile Yapısı ve Boşanma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(30), 87- 95.

Özkoçak, F.Z. (2015). *Konutlarda Mutfak Tasarımı, Geçirdiği Değişim ve "Fransız Mutfağı" Üzerinden Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul).

- Özcan, B. (2004). *Medeni Hukukun Temel Kavramları*. Turhan Kitabevi Yayınları: Ankara.
- Sanlı, N. (1947). Adana'da Memur, Teknisyen ve Ustabaşı Evleri Nihal Sanlı. *Arkitekt*, (1947-09-10)189-190, 201-203, 214.
- Sayar (Selah), Z. (1931). Baytar Kâmil Bey Evi – Üsküdar. *Arkitekt*, (1931-11-12)11-12, 367-369.
- Şentürk Dizman, Z. (2019). Osmanlı'dan Günümüze Türk Aile Yapısının Değerlendirilmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(88), 833-839.
- Şenyurt, O. (2018). Zamanın Mekanları Mekânın Zamanları, Doğu Kitabevi: İstanbul.
- Tanju, B. (2009). Sedat Hakkı Eldem: Bir Katalog Denemesi. B. Tanju ve U. Tanyeli (Eds). *Sedat Hakkı Eldem II: Retrospektif* içinde (s. 29-285). Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi: İstanbul.
- Tanyeli, U. (1988). *Üç Kuşak Cumhuriyet*. Tarih Vakfı Yayınları: İstanbul.
- Tomsu, L. & Belen, M. (1937). Ev Projesi. *Arkitekt*, (1937-04)76, 110-111.
- Tuluk, Ö.İ. (2009). Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Dergileri ve Mimarlık Tarihi Yazıları Bibliyografyası. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (7)13, 485-556.
- Vedat (Tek), N. (1937). Taksimde Bir Kira Evi. *Arkitekt*, (1939-05-06)26, 44-46.
- Yürekli, H., & Yürekli, F. (2007). *Türk Evi: Gözlemler ve Yorumlar*. Yem Yayınları: İstanbul.